

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra Veřejné a sociální politiky

Diplomová práce

2022

Filip Peloušek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra Veřejné a sociální politiky

**Sociální sítě vysoce kvalifikovaných migrantů ze třetích
zemí v Praze**

Diplomová práce

Autor práce: Filip Peloušek

Studijní program: Veřejná a sociální politika

Vedoucí práce: PhDr. Marie Jelínková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. července 2022

Filip Peloušek

Bibliografický záznam

PELOUŠEK, Filip. *Sociální sítě vysoce kvalifikovaných migrantů ze třetích zemí v Praze*. Praha, 2022. 97 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických studií, Katedra Veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Marie Jelínková, Ph.D.

Rozsah práce: 139 415 znaků s mezerami

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje sociální skupině vysoce kvalifikovaných migrantů ze třetích zemí žijících a pracujících v Praze. Zabývá se tím, jaké sociální vazby hráli roli v jejich migračním procesu, jaké vztahy navázali po svém příchodu do České republiky, a jak jim tyto kontakty pomáhaly čelit možným problémům spojeným s jejich relokací.

K pochopení struktury těchto sociálních vazeb práce využívá teorie sítí v migraci, která pomáhá vysvětlit, jak různé sociální vazby pomáhají snižovat rizika a náklady spojené s migrací a jak jsou udržovány případné migrační toky v čase. Toto východisko doplňuje teorie sociálních vazeb vztažená na migraci podle práce Granovettera (1973) rozlišující silné a slabé sociální vazby migrujících jedinců.

V rámci praktické části výzkumu bylo provedeno 8 rozhovorů s vysoce kvalifikovanými cizinci žijícími v Praze, které byly následně podrobeny tematické analýze.

Výzkum poukázal na to, že migrační sítě zauímají v životech skupiny vysoce kvalifikovaných migrantů žijících v Praze významné postavení, když jim výrazně usnadňují samotný proces migrace a pomáhají jim buďto úplně eliminovat, případně lépe čelit problémům vyplývajícím z českého imigračního systému.

Jako zásadní se vyjevila role slabých sociálních vazeb, kde významné postavení měli především relokační agentury a jejich pracovníci, a další kontakty navázané nebo zprostředkované na základě zaměstnání. Pokud neměli vysoce kvalifikovaní pracovníci přístup k tomuto typu sítí, nahrazovali je vztahy založenými na silných sociálních vazbách, které také významně napomáhaly při procesu migrace.

V rámci výzkumu bylo identifikováno i několik problémů, kterým čelí tato sociální skupina při svém přesunu do České republiky. Patřila mezi ně především jazyková bariéra a z ní vyplývající překážky při navazování nových přátelství nebo různé komplikace při interakci s českým imigračním systémem.

Abstract

The diploma thesis is devoted to the social group of highly qualified migrants from third countries living and working in Prague. It deals with what social ties played a role in their migration process, what relationships they established after their arrival in the Czech Republic, and how these contacts helped them face possible problems associated with their relocation.

To understand the structure of these social ties, the work uses theory of migration networks, which helps explain how different social ties help reduce the risks and costs associated with migration and how possible migration flows are maintained over time. This theory is complemented by the theory of social ties related to migration according to the work of Granovetter (1973), who is distinguishing between strong and weak social ties of migrating individuals.

As part of the practical part of the research, 8 interviews were conducted with highly qualified foreigners in Prague, which were subsequently subjected to a thematic analysis.

The research pointed out that migration networks occupy important positions in the lives of groups of highly qualified migrants living in Prague, when these networks significantly facilitate the process of migration itself and help them either completely eliminate or better solve problems arising from the Czech immigration system.

The role of weak social ties emerged as essential, where relocation agencies and their workers, and other contacts established or mediated on the basis of employment, played an important role. If highly skilled workers did not have access to these types of networks, they substituted them with relationships based on strong social ties, which also greatly aided the migration process.

As part of the research, several problems faced by this social group when moving to the Czech Republic were also identified. These mainly included the language barrier and the resulting obstacles in establishing new friendships or various complications in interacting with the Czech immigration system.

Klíčová slova

vysoce kvalifikovaní migranti, migrační sítě, migrace, teorie sítí, cizinci ze třetích zemí, sociální vazby

Keywords

highly qualified migrants, migration networks, migration, migration networks theory, third country nationals, social ties

Title/název práce

Social networks of highly skilled third country nationals in Prague

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce PhDr. Marii Jelínkové, Ph.D. za veškeré rady, komentáře a zpětnou vazbu, která mi zásadně pomohla nasměrovat práci k jejímu úspěšnému dopsání. Dále bych chtěl poděkovat všem respondentům z řad migrantů žijících v Praze, bez jejichž ochoty a obětovaného času by tato práce nemohlo vůbec vzniknout.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Výzkumné cíle a otázky	5
3. Teoretická východiska.....	7
3.1. Migrace	7
3.2. Migrant jako jedinec	8
3.3. Teorie migrace	8
3.4. Teorie sítí v migraci.....	10
3.4.1. Snižování nákladů	12
3.4.2. Snižování rizik.....	12
3.4.3. Efekt sebe udržování sítí v čase.....	13
3.4.4. Kritika teorie migračních sítí.....	13
3.5. Sociální kapitál	14
3.6. Migrační sociální kapitál	15
3.6.1. Prostředky.....	15
3.6.2. Zdroje	16
3.6.3. Příjemci.....	16
4. Vysoce kvalifikovaná migrace	18
4.1. Brain drain, brain gain a kvalifikovaná migrace do EU	18
4.2. Vysoce kvalifikovaní migranti a migrační sítě	21
4.3. Super-diversity.....	23
4.4. Výzkum vysoce kvalifikované migrace.....	23
5. Vysoce kvalifikovaná migrace do ČR.....	26
5.1. Vymezení vysoce kvalifikovaných pracovníků	26
5.2. Struktura vysoce kvalifikovaných migrantů v ČR.....	27
5.3. Migrační politika ČR	30
5.3.1. Zaměstnanecká karta	31
5.3.2. Specializované programy	33
5.3.3. Program klíčový a vědecký personál.....	33
5.3.4. Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec.....	34
5.3.5. Modrá karta.....	34
6. Metodologie	36
6.1. Přístup k výzkumu	36
6.2. Metoda sběru dat.....	36

6.3.	Metoda analýzy dat	39
6.4.	Omezení	40
7.	Výzkumná zjištění	41
7.1.	Imigrace do ČR a role sociálních vazeb	41
7.1.1.	Důvody příchodu	41
7.1.2.	Sociální vazby a migrace do ČR.....	43
7.1.3.	Rizika spojená s migrací.....	45
7.2.	Rodiny jako součást migračních sítí	47
7.3.	Sociální sítě v ČR	48
7.3.1.	Vazby spojené s pobytem v ČR.....	49
7.3.2.	Problémy při utváření nových vazeb v ČR.....	50
7.3.3.	Role sociálních vazeb v potenciální imigraci do ČR.....	52
7.4.	Zkušenosti s českým imigračním systémem.....	53
8.	Diskuze výzkumných zjištění.....	56
8.1.	Migrační sítě, slabé a silné sociální vazby	56
8.1.1.	Udržování migračních toků	58
8.1.2.	Snižování nákladů a rizik	58
8.2.	Sociální sítě vysoce kvalifikovaných migrantů v Praze	59
8.2.1.	Bariéry při tvorbě nových sociálních vazeb	60
8.3.	Zkušenosti s českým imigračním systémem.....	60
9.	Závěr.....	62
	Použití literatura:	64
	Teze diplomové práce.....	71
	Seznam příloh.....	77
	Příloha č. 1: Scénář rozhovoru.....	78
	Příloha č. 2: Informovaný souhlas s nahráváním a využitím rozhovoru	80
	Příloha č. 3: Informovaný souhlas s nahráváním a využitím rozhovoru – anglická verze	81

1. Úvod

Migrace je jedním z největších hybatelů dynamicky se měnícího světa v posledních letech. Můžeme pozorovat, jak ve vzdálených zemích, tak i v našem nejbližším okolí, hraje migrace zásadní roli v utváření našeho životního prostoru a v tom, jak jej proměňuje. Mnohé vyspělé západní země pak v dnešní době, z takových důvodů jako je nízká fertilita a stárnutí vlastních obyvatel, soutěží o zahraniční pracovní sílu, která má především napomoci chodu ekonomiky, resp. též zacelení mezer na trhu práce daných imigračních zemí (Drbohlav a Uherek, 2007, s. 1). Zvláštní roli v této pracovní migraci pak hraje skupina vysoce kvalifikovaných migrantů.

V České republice od jejího vzniku roste každým rokem stabilně počet imigrantů, a ti tak tvoří podstatnou část obyvatelstva země. Přesněji počet cizinců žijících v ČR k červnu 2021 představoval 6 % z celkového počtu obyvatel, konkrétně 647 650 cizinců (MVČR, 2021). Je zřejmé, že migranti tvoří významnou část obyvatelstva České republiky, a je tak na místě se ptát, jak s touto skupinou obyvatel pracuje cíleně stát a zároveň jak se tito cizinci v Česku cítí. Jednou ze specifických skupin jsou pak vysoce kvalifikovaní migranti, kteří zastávají specifické pozice v různých odborných oblastech jako je IT, finance, logistika apod., a kteří vhodně doplňují na pracovním trhu případně chybějící lokální zaměstnance.

Tato diplomová práce se zaměřuje na jednu konkrétní skupinu cizinců, žijících a pracujících v České republice. Jsou jimi právě vysoce kvalifikovaní migranti ze třetích zemí (státy ležící mimo EU) žijící v Praze, přičemž se tento výzkum snaží odpovědět na to, jakou roli hrají sociální vazby mezi těmito migranty navzájem před, během a po jejich relokaci. Jako vysoce kvalifikované můžeme vnímat cizince podle jejich vzdělání a pracovního zařazení. Tento druh imigrace do ČR probíhá v současnosti zpravidla skrze speciální programy Ministerstva průmyslu a obchodu, jako jsou „Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec“ nebo „Program klíčový a vědecký personál“, případně na prostřednictvím tzv. „modré karty“. Skrze tyto programy pak do České republiky přichází vzdělaní lidé na různé pozice v IT, financích, logistických firmách a v dalších oblastech, které vyžadují vysokou kvalifikaci a český trh pro pozice v těchto segmentech ekonomiky nenabízí dostatek kvalitních uchazečů, nebo je pro zaměstnavatele z nějakých dalších důvodů výhodné, si přivést na tyto pozice zaměstnance ze zahraničí.

Použitou perspektivou k pochopení zákonitostí provázejících migrační pohyb této skupiny cizinců je teorie migračních sociálních sítí, která se dívá migraci jako proces, jehož základem jsou mezilidské vztahy, které mohou tento proces zjednodušovat a urychlovat. Právě tato teorie ve spojení s teorií sociálního kapitálu ukotvuje teoretické pojetí této práce.

Dále je blíže představeno zákonné ukotvení migrace. Jsou přiblíženy stěžejní části zákona o pobytu cizinců, tedy zákona dopadajícího nejintenzivněji na cizí státní příslušníky žijící v ČR a detaily vládních migračních programů, tedy formálních dokumentů, které se nejvíce dotýkají pobytu vybrané skupiny kvalifikovaných migrantů.

V rámci kvalitativního šetření této práce bylo provedeno pak 8 polostrukturovaných rozhovorů s vysoce kvalifikovanými migranty, kteří přibližovali prostřednictvím těchto interview svůj život v ČR, své vztahy s domovským zeměmi a propojení a vazby, která panují mezi samotnými migranty pracujícími a žijícími v této zemi.

Přínos této práce je pak možné nalézt v tom, že se soustředí na jednu konkrétní skupinu imigrantů přicházejících do ČR, která není doposud příliš podrobně popsána z hlediska sociálních věd a konkrétně teorie migračních sítí, a která zároveň tvoří podstatnou část migrace do země a jejíž podíl na celkovém objemu migrace se bude pravděpodobně nadále zvyšovat, jak naznačuje i pozvolný trend nárůstu celkového počtu vysoce kvalifikovaných migrantů přicházejících do České republiky podle dat ČSÚ (Počet evidencí cizinců na úřadech práce, 2021).

2. Výzkumné cíle a otázky

Jak bylo uvedeno výše, tato diplomová práce se soustředí konkrétně na skupinu vysoce kvalifikovaných imigrantů žijících a pracujících v Praze. V České republice se dlouhodobě nejvíce cizinců koncentruje právě v hlavním městě (Cizinci v ČR, 2020) a je zde tak i největší koncentrace této specifické části migračního toku vedoucího do ČR. Tato skupina byla doposud zkoumána spíše v menším rozsahu (např. práce Gerstnerové (2012), Leontiyevy a Pokorné (2014), Janské (2010), či Valenty (2018)), a je tak namístě zajímat se o tuto skupinu cizinců i nadále a pohled na ně rozšířit o další aktuální výzkum.

Toto rozšíření vědění je vhodné i vzhledem k tomu, že Česká republika se v rámci svého hospodářského vývoje snaží posunout více směrem ke znalostní ekonomice, kde hrají zásadní roli výzkum, technologie, a inovace ve všech myslitelných oblastech (Valenta, 2018, s. 45). Výraznou roli v této transformaci hrají přirozeně i zahraniční vysokoškolsky vzdělaní pracovníci, kteří mohou přispět ke konkurenceschopnosti české ekonomiky v současném globalizovaném světě. Zájem o vysoce kvalifikovanou migraci by tak měl být ze strany státu čím dál tím výraznější, což potvrzuje i Ministerstvo práce a sociálních věcí, když připouští, že do budoucna chce, ve spolupráci s Ministerstvem vnitra, zavést bodový systém preferenční migrace a orientovat se právě na tuto skupinu, zjednodušit její přístup na český trh práce a urychlit další procesy spojené s příchodem těchto pracovníků ze zahraničí (MPSV, 2021).

Díky tomuto možnému budoucímu posunu ve vnímání tohoto specifického proudu migrace, je na místě se více zabývat detailněji pohyby této skupiny, na procesy s tímto pohybem spojené, a na důvody, které vedou tyto lidi k přesunu se za prací mezi zeměmi a celkově uchopit tuto část zahraničních pracovníků jako zvláštní sociální skupinu s vlastními pravidly a zákonitostmi spojené s jejich pobytem v ČR. Zaměření se práce na Prahu pak vychází z toho, že jsou zde soustředěny výrazně právě firmy hledající zahraniční kvalifikované zaměstnance. Cizinci zde tvoří výraznou část populace, a mají tak vhodné podmínky k tomu, aby tvořili mezi sebou užší sociální vazby a identifikovaly sami sebe jako svébytnou sociální skupinu.

Hlavním výzkumným cílem této práce tak je *porozumět roli migračních sítí vysoce kvalifikovaných migrantů ze třetích zemí v Praze, a zaměřit se na to, jaké mají tyto sítě specifika a jakou roli hrají v migraci této skupiny cizinců.*

K tomuto hlavnímu výzkumnému cíli se dále váže hlavní výzkumná otázka a několik podotázek, vedoucích k jejímu zodpovězení:

Hlavní otázka:

- *Jakou roli hrají migrační a sociální sítě u vysoce kvalifikovaných migrantů z třetích zemí pracujících v Praze?*

Hlavní otázku pak dále rozpracovávají tyto doplňující podotázky:

- *Jaký mají tyto případné migrační sítě charakter?*
- *Jak pomáhají migrační sítě snižovat náklady a rizika spojená s migrací do ČR?*
- *Jakou roli hrají tyto (potenciální) sítě v migraci do České republiky a pobytu cílové skupiny v ní?*
- *Navazují vysoce kvalifikovaní migranti v Praze vztahy mezi sebou navzájem. Pokud ano, jak toto navazování vztahů vypadá?*
- *Jakou zkušenost mají vysoce kvalifikovaní migranti s českým imigračním systémem?*

3. Teoretická východiska

Tato kapitola přibližuje teorie a koncepty, ze kterých vychází a čerpá. V první části jsou přiblíženy základní pojmy spojené s tématem diplomové práce. V dalších podkapitolách jsou následně rozebrány dva tímto výzkumem využívané teoretické celky, a to teorie migračních sítí a teorie sociálního kapitálu.

3.1. Migrace

Migrace jako taková je spojená s lidstvem už od jeho počátků. Samotný pojem pochází z latinského pojmu *migratio* znamenající přemístění či přestěhování. Obecná jednotící definice migrace však neexistuje.

Jedna z konvenčních definicí uvádí, že migrace je relativně trvalý pohyb osob na značnou vzdálenost (Kok, 1999, s. 19 podle Shaw, 1975). Podle Drbohlava a Uherka (2007, s. 2) je „migrace obyvatelstva široce podmíněný proces často ovlivněný zejména komplexem vnějších determinujících faktorů“. Vymezení migrace jakožto procesu, jehož hlavním hybatelem a článkem jsou samotní migranti a jejich okolí, nabízí Castles (2009, s. 20), který uvádí, že migrace může být obecně vnímána jako druh kolektivního rozhodnutí vyvstávajícího z určitých společenských změn, které následně ovlivňuje společnosti jak ve vysílajících, tak i zemích přijímajících migranty.

Ministerstvo vnitra České republiky, které hraje zásadní roli v imigraci do České republiky, definuje migraci pak jako: „*přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární)*“ (Slovníček pojmů, 2021).

Jak je patrné z výše uvedeného, na migraci lze nahlížet z několika různých perspektiv. Můžeme ji tedy sledovat například z hlediska lokalizace, tedy zda se migrační pohyb odehrává mezi státy, kdy jde o migraci mezinárodní, nebo se odehrává pouze uvnitř jednoho státu, a jedná se tak o migraci interní. Dále je třeba odlišovat příčiny. Zde rozlišujeme migraci dobrovolnou a nedobrovolnou. Dobrovolná může být iniciována pracovními či studijními možnostmi nebo je vykonávána například za účelem sloučení rodiny. O nedobrovolnou migraci se jedná v případech, kdy je tento pohyb vynucen nebo vnucen

jedinci vnějšími okolnostmi, jakými jsou válka, přírodní katastrofa nebo stíhání určitého náboženského vyznání (Henig, 2007, s. 36). V neposlední řadě se můžeme bavit o časovém aspektu, kdy je možné rozlišit, zda se jedná o přesun krátkodobý, dlouhodobý, případně pak permanentní. Tato práce se pak zabývá primárně dlouhodobou mezinárodní pracovní migrací.

3.2.Migrant jako jedinec

Výše byla popsána migrace jako pojem. V jejím středu stojí ale migrant, člověk, který za různých okolností mění místo svého pobytu. Je tak důležité se zaměřit i na to, kdo tento jedinec je a jak jej můžeme definovat.

Migrantem může být široké spektrum osob. Podle Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration) pod OSN je migrant „*zastřešující pojem, který není definován v mezinárodním právu, odrážející běžné laické chápání osoby, která se z různých důvodů dočasně nebo trvale odstěhuje z místa svého obvyklého pobytu, ať už v rámci země nebo přes mezinárodní hranici. Tento termín zahrnuje řadu dobře definovaných právních kategorií osob, jako jsou migrující pracovníci; osoby, jejichž konkrétní druhy pohybu jsou právně definovány, jako jsou pašovaní migranti; stejně jako ti, jejichž status nebo způsob pohybu není specificky definován mezinárodním právem, jako jsou mezinárodní studenti.*“ (Glossary on Migration, 2019).

Tento text se dále věnuje především migrujícím pracovníkům, kteří přichází za zaměstnáním z jiných částí světa. Mezinárodní migrace však nebývá v případě těchto jedinců pouze jednoduše o rozhodnutí přesunout se do jiné země z důvodu hledání lepších životních příležitostí, ale jde spíše o dlouhodobý a komplikovaný proces ovlivňující celý následující život migranta, a i jeho rodiny (Castles, 2009, s. 20).

3.3.Teorie migrace

V průběhu let se snažily popsat migraci a procesy s ní spojené nejrůznější teorie. Dodnes však neexistuje žádná jedna sjednocující teorie, která by vysvětlovala migraci jako celek. Vedle toho zde tedy máme několik roztržitých skupin teorií, které se vyvíjely nezávisle jedna na druhé (Massey, et al., 1993, s. 432). Dále je tak přiblíženo několik vybraných zásadních pohledů na migraci a teorií pro její výzkum, a následně se text blíže zaměřuje na teorii migračních sítí a sociálního kapitálu v migraci, které jsou pro tuto práci stěžejní.

Na migraci můžeme nahlížet ze dvou úrovní: mikro a makro. Migrační teorie se prostřednictvím mikro-úrovně zaměřují na jedince a jeho roli, vnímání a postavení v rámci migračních procesů. Naproti tomu makro-úroveň „zdůrazňuje ekonomické, sociální a politické okolnosti, jejichž kontext vytváří prostředí, ve kterém daný jedinec-migrant pohyb realizuje“ (Drbohlav a Uherek, 2007, s. 3 podle Kulu-Glasgow, 1992).

V rámci mikro pohledu můžeme zmínit neoklasickou ekonomii mikro úrovně (Neoclassical economics: micro theory), která se snaží vysvětlit migraci tak, že se jedná o pohyb racionálně jednajících aktérů, kteří se individuálně rozhodují při zvážení všech nákladů a výnosů, které jsou spojené s tímto jejich migračním pohybem (Massey, et. al., 1993, s. 434). S trochu většími jednotkami, ale stále v rámci mikro úrovně pracuje „nová ekonomie migrace“ (New economic of migration). Z pohledu této teorie nečiní rozhodnutí o migraci jednotlivci, ale větší celky, typicky rodiny nebo domácnosti, které zvažují, jaká rizika jsou s migrací spojena a jaký případný zisk může této jednotce případná migrace přinést (ibid, s. 436).

Teorie studující migraci z makro perspektivy se zabývají vyššími a většími jednotkami, než jsou jednotlivci a jejich rozhodování. Naopak se zde dostáváme na úroveň států, nastavení jejich politik a vzájemných ekonomických vztahů mezi nimi. Můžeme sem řadit teorie jako neoklasickou ekonomii makro úrovně (Neoclassical economics: macro theory), která je pravděpodobně nejstarší a zároveň nejznámější teorií migrace, a která vysvětluje pohyb osob mezi státy jednoduše rozdíly mezi nabídkou a poptávkou po práci mezi jednotlivými státy a regiony světa (ibid, s. 433). Dále sem patří teorie dvojího pracovního trhu (Dual labour market theory), která tvrdí, že je mezinárodní pracovní migrace strukturována především poptávkou po pracovní síle ze strany zaměstnavatelů v rozvinutých vyspělých společnostech (ibid, s. 444). Poslední výraznou teorií makro úrovně je teorie světového systému (World systems theory) vycházející z práce Wallersteina (1974). Ta vychází z předpokladu, že je možné svět rozdělit na tzv. jádro (core) a periferie (periphery), přičemž jádro představují vyspělé kapitalistické ekonomiky, zatímco do periferie spadají zaostalé a chudé státy. Mezinárodní migrace je potom důsledkem tohoto rozdělení a zformování a působení kapitalistického trhu v rozvojovém světě, kdy působení globální ekonomiky v periferních zemích vede k iniciaci migrace z těchto zemí (Massey, et. al., 1993, s. 447).

Jedním z dalších teoretických prvků vysvětlujících dění migrace jsou tzv. *push & pull* faktory. Tato teorie vidí migraci jako výsledek působení určitých sil na obou koncích migrační trajektorie, přičemž tyto síly nemají pouze ekonomický charakter, ale hrají zde roli

také politické, socio-kulturní, právní, historické, nebo také enviromentální východiska a nastavení (Kline, 2003, s. 108). *Push* faktory jsou přítomny ve výchozích zemích migrantů a jde o takové síly, které motivují a někdy i nutí jedince k opuštění vlastní země (Krishnakumar a Indumathi, 2014, s. 9). *Pull* faktory působí naopak v zemích cílových, a přitahují potenciálně migrujícího jedince do těchto států (ibid, s. 9). Obecně tak jde o prvky, které mohou iniciovat a urychlovat migraci, a které je také vhodné sledovat pro určení a pochopení toho, kam jednotlivé migrační toky vedou.

Jako typické ekonomické faktory lze uvést rozdíly v příjmech, životní úrovni a pracovních příležitostech a podmínkách mezi vysílajícími a cílovými destinacemi (Langley, 2016, s. 24). Mezi politické faktory můžeme řadit na straně pull především různé konflikty a války, nebo také politickou nestabilitu, hrozbu stíhání kvůli politickým názorům či náboženskému vyznání (ibid, s. 26). V návaznosti na to pak migranty táhnou ty země, ve kterých jim žádné nebezpečí nehrozí. Dalšími příklady mohou být demografické faktory v podobě populačního růstu a zvyšujícího se podílu mladých dospělých na celkové populaci, které mohou tyto lidi motivovat k odchodu ze země, nebo působení enviromentálních událostí na migraci v podobě přírodních katastrof a změny klimatu, které mohou uvádět lidi do pohybu a nutit je vyhledat přívětivější země, pokud jde o stabilitu jejich podnebí (ibid, s. 26-28).

Závěrem ještě zmiňme institucionální teorii (Institutional theory). Tato teorie vysvětluje přetrvávání migrace v čase a prostoru tak, že ve chvíli, kdy mezinárodní migrace započne, nastoupí na scénu soukromé instituce a dobrovolnické organizace, které se snaží nasýtit poptávku po zahraniční pracovní síle vytvořenou rozdíly mezi vysokým počtem lidí hledajících práci v rozvinutých kapitalistických státech a omezeným počtem víz, které tyto státy nabízejí (ibid, s. 450-451).

3.4. Teorie sítí v migraci

Částečně mimo mikro-makro pojetí stojí teorie, které se snaží vysvětlit, proč migrace přetrvává v čase a často nezávisle na snahách států ji nějakým způsobem regulovat. Mezi tyto teorie můžeme zařadit právě teorii migračních sítí (migration networks theory), která bude dále podrobně rozebrána, a která je právě touto prací využívána.

Podle Drbohlava a Uherka (2007, s. 132) doplňuje teorie migračních sítí teorii push & pull faktorů, kdy tento model rozšiřuje o dimenzi, ve které hrají hlavní roli účelové vazby mezi migranty samotnými. Migrační sítě jsou tak založeny na mezilidských vztazích

propojujících migranty mezi sebou navzájem. Jde o vztahy mezi současnými a bývalými migranty, a dalšími lidmi v jejich okolí, ať už v cílových nebo i výchozích destinacích. Spletenec vztahů mezi všemi těmito lidmi, založený primárně na rodinných vazbách či přátelství, zvyšuje pak pravděpodobnost migrace, neboť snižuje rizika a náklady s ní spojená (Massey, et al., 1993, s. 448-449).

S touto teorií a novým pohledem na sociologii migrace prostřednictvím sítí přišli na konci 80. let autoři Boyd (1989) a Massey (1987). Podle Boyda (1989, s. 641) sociální sítě spojují migranty v čase a prostoru, a vytváří spojení mezi migranty v jejich hostitelské zemi navzájem a zároveň i s jejich rodinami a přáteli v zemích jejich původu. Tyto sítě pak zajišťují, aby pohyby mezi zeměmi nebyly nutně časově omezené, jednosměrné nebo trvalé (Boyd, 1989, s. 641). Následný výzkum migrace prokázal, že právě migrační sítě jsou obvykle zásadním determinantem pro plánování migrace a výběr cílové země mezi migrujícími (Haug, 2008, s. 588). Základním předpokladem pro teorii migračních sociálních sítí je pak to, že každý jedinec disponuje určitými mezilidskými vztahy a sociálními vazbami, ze kterých jsou pak utvářeny a propleteny jednotlivé migrační sítě (Arango, 2018, s. 113).

Migrační sítě je možné vnímat a zabývat se jimi z několika různých perspektiv. Lze o nich uvažovat jako o systémech, které snižují sociální, ekonomickou a emoční investici zainteresovaných stran do procesu migrace (Drbohlav a Uherek, 2007, s. 131 podle Light et al. 1989). Dále je můžeme vnímat jako systém sociálních vztahů, ovlivňující postmigrační chování. A nakonec mohou být využívány jako integrační strategie jedinců (či skupin), jak v ekonomické oblasti, tak i v dalších činnostech spojených s migračním pohybem (ibid, s. 131). Migrační sítě jsou tak vhodným prostředkem pro to, jak sledovat, kde se tvoří a přetrvávají migrační toky, kteří aktéři jsou zapojeni do migračního procesu, mohou pomoci popsat a pochopit důvody vedoucí k imigraci do konkrétní země a mohou také přispět k poznání, jak celý migrační proud určité skupiny funguje.

Migrační sítě můžeme zachytit a zmapovat v určitém momentu, nelze však předpokládat, že takto popsaná síť bude fungovat neměnně i nadále. Je třeba si uvědomit, že charakter migračních sítí se může měnit v čase, mohou se rozšiřovat, ale i zanikat. Po čase migrační sítě totiž odumírají, nebo se přesouvají do jiných států, či měst, a v cílovém prostoru se situace může postupně vrátit do stavu, který platil před vznikem sítí (zánik některých nově vytvořených pracovních míst, změny v místě nezaměstnanosti apod.). Může ale také dojít

k situacím, kdy existence migračních sítí v určitém prostoru zvýší prosperitu regionu nebo přiláká investory, a tak se síť podílí na pozitivních změnách ekonomiky v daném místě (Drbohlav a Uherek, 2007, s. 132).

Role migračních sítí pak roste ve světě, ve kterém se postupně zpřísňují pravidla pro imigraci. Již vytvořené migrační sítě pak napomáhají udržovat migrační toky i přes obtížnější podmínky vstupu od jednotlivých zemí, a to díky jejich schopnosti snížit náklady, rizika a nejistotu spojenou s přesunem (Arango, 2018, s. 113). Dále se tedy zaměříme právě na tyto jevy provázející utváření migračních sítí.

3.4.1. Snižování nákladů

Před vznikem nových sítí v migraci, se musí vyskytnout jedinec, či spíše skupina jedinců, kteří podstoupí migraci do nové země za vysokých vstupních nákladů, neboť v cílové destinaci nemají žádné sociální vazby, a jejichž existence by mohla jejich přesun ulehčit. Jakmile se však tito migranti usadí, mohou z jejich cesty čerpat jejich rodinní příslušníci a přátelé, pro které se potenciální náklady pro jejich migraci rázem podstatně snižují (Massey, et al., 1993, s. 449). Každý nový migrant taky díky svým vztahům vytváří propletenec kontaktů na další potenciální příchozí cizince, kterým je díky tomuto zjednodušen přístup k usazení se a nalezení práce v cílové destinaci.

Po jistém čase dojde k tomu, že se migrační toky začínají udržovat sami, právě díky existenci dostatečně velké a propojené migrační sítě. „Každý nový migrant snižuje náklady na následnou migraci množině přátel a příbuzných a někteří z těchto lidí jsou tím přinuceni k migraci, což dále rozšiřuje množinu osob s vazbami do zahraničí, což v důsledku snižuje náklady na migraci pro další množinu lidí, což způsobuje, že někteří z nich opět migrují a tak dále“ (Massey, et al. 1993, s. 449).

3.4.2. Snižování rizik

Ruku v ruce se snižováním nákladů prostřednictvím migračních sítí, jde i snižování rizik spojených s migrací. Prostřednictvím rostoucího objemu propojených vztahů mezi výchozí a cílovou zemí dochází k tomu, že pro nové příchozí již není migrace natolik riskantním podnikem, a stává se naopak atraktivním a dobře dostupným zdrojem potenciálních příjmů.

Samo udržitelný růst migračních sítí, ke kterému dochází prostřednictvím postupného snižování nákladů, lze proto teoreticky vysvětlit i postupným snižováním rizik (Massey, et.

al. 1993, s. 449). Každý nový migrant pak rozšiřuje síť a snižuje rizika přesunu všem, kteří jsou s ním propojeni, a zároveň dělá beznákladovou a bezrizikovou i alokaci práce ve své domácnosti právě prostřednictvím své emigrace (Massey, et. al. 1993, s. 449).

3.4.3. Efekt sebe udržování sítí v čase

Massey (1993, s. 450-451) dále rozvádí a vysvětluje důsledky sebeudržování migračních toků prostřednictvím sítí a s nimi spojeného snižování nákladů a rizik. Tyto důsledky přibližuje v následujících šesti bodech:

1. Jakmile mezinárodní migrace započne, začne se daná migrační síť rozšiřovat do té míry, dokud všichni, kdo chtějí migrovat z výchozí oblasti tak nemohou učinit bez větších problémů, poté migrace začne zpomalovat
2. Rozsah migračního toku mezi dvěma zeměmi není silně korelována mzdovými rozdíly nebo mírami zaměstnanosti, protože efekty těchto proměnných jsou postupně zastíněny klesajícími náklady a riziky plynoucích z růstu migračních sítí v průběhu času.
3. Jak se mezinárodní migrace institucionalizuje prostřednictvím vytváření a rozvíjení sítí, stává se postupně nezávislou na faktorech, které ji původně způsobily, ať už strukturálních nebo individuálních.
4. Jak se síť rozšiřují a náklady a rizika migrace klesají, migrační tok se stává méně selektivním ze socioekonomického hlediska a více reprezentuje vysílající komunitu nebo společnost.
5. Vlády v cílových zemích mohou očekávat, že budou mít potíže s kontrolou migračních toků, protože jakmile se začnou migrační toky a sítě tvořit, je tento proces značně mimo kontrolu státu bez ohledu na to, jaký politický režim je v daném státě uplatňován.
6. Určité migrační politiky, například různé integrační programy a politiky sloučení rodin, však působí protichůdně ke kontrole imigračních toků, neboť posilují migrační síť tím, že dávají členům příbuzenských sítí zvláštní práva ke vstupu do země. (Massey, 1993, s. 450-451).

3.4.4. Kritika teorie migračních sítí

Massey (1999, s. 21) stavěl teorii migračních sítí jako kritickou odpověď na neoklasickou teorii migrace. Samotná teorie migračních sítí ale trpí také svými omezeními. Jednou z věcí,

kteřá je teorii vytýkána je to, že příliš soustředí pozornost na usnadnění migrace na efektivitu migračních procesů, avšak zlehčuje strukturální změny v ekonomice cílové destinace (Light, Bhachu a Karageorgis, 1990, s. 2). Migrační sítě podle kritika nezmůžou nic v situaci, kdy je ekonomika v dané zemi již příliš saturována, tedy že docházejí volná pracovní místa nebo se konkrétní místo potýká s nedostatkem bytů a další možností bydlení, které by mohly být imigrantům nabídnuty. „V tomto stavu může nově příchozí získat práci nebo bydlení pouze tehdy, když je uvolní současný držitel. Dokonce ani hyperefektivní sítě nemohou najít práci nebo bydlení tam, kde žádné možnosti neexistují.“ (ibid, s. 2) Kvůli tomuto pak může být komplikované udržet i nadále migrační toky, které díky migračním sítím udržovali trvalé proudění nových příchozích. Ty se mohou následkem výše uvedených příčin úplně zhroutit a vrátit vztah mezi vysílajícími a přijímajícími zeměmi do jejich původní vzájemné nezávislosti (ibid, s. 2). Další kritika směřuje například k tomu, že teorie migračních sítí sama nedokáže plně vysvětlit, jaké mechanismy stojí za vlastními účinky sítí na migraci samotnou (Garip a Asad, 2015, s.8).

Jednou z reakcí na tuto kritiku je propojení teorie migrační sítí s teorií migračních systémů (migration systems theory). Díky tomuto spojení může dojít právě i k většímu zachycení strukturálních prvků působících na migrační toky a obráceně (De Haas, 2010, s. 17). Návrhy na budoucí posun teorie migračních sítí také obsahují zahrnutí studia sociálního přenosu v sítích (Garip a Asad, 2015, s.8). Základní roli sociálního kapitálu v této teorii pak popisuje následující podkapitola.

3.5.Sociální kapitál

Z výše uvedeného vystupuje zásadní role sociálního kapitálu a sociálních sítí pro tvorbu a existenci sítí migračních. Koncept sociálního kapitálu byl včleněn do výzkumu migrace v polovině 90. let a vycházel z prací Bourdieua (1986). Ten tvrdí, že úroveň sociálního kapitálu závisí na dvou dimenzích: sociálních vztazích, které poskytují přístup k různým zdrojům, a množství a kvalita těchto zdrojů samotných (Liu, 2013, s. 1245 podle Bourdieu, 1986, s. 251).

Hypotéza existence migračních sítí předpokládá, že migrace jednoho jedince přímo ovlivňuje pravděpodobnost migrace dalších osob, které jsou v jeho sociální síti (Liu, 2013, s. 1245). Tento jedinec totiž může otevřít cestu pro další lidi z jeho okolí, může jim podat

informace z nové destinace, připravit půdu pro jejich příchod a celkově tak snížit náklady a riziky pro tyto jedince z jeho sociální sítě.

Celé fungování sociálních, a tím pádem také migračních, sítí závisí na síle jednotlivých sociálních vazeb a jejich zdrojích. Obecně se už od práce Granovettera (1973) bavíme o silných a slabých vazbách. Jako silné můžeme chápat ty vazby, které má jedinec navázány s osobami, ke kterým má skutečně blízký vztah, jako jsou především rodina a blízcí přátelé. Slabé vazby pak mohou představovat různé známí a náhodní lidé, kteří se nějakým způsobem dostanou do naší sociální sítě.

Granovetter (1973) poukazoval na to, že zásadní jsou pro zisk rozdílové výhody v procesu migrace slabé vazby, tedy ty vytvořené mimo okruh nejbližších přátel a rodiny. Naproti tomu Coleman vyzdvihoval roli silných vazeb, díky nimž získávají příjemci výhod v rámci sociálních vazeb větší množství a kvalitu prostředků pro své potřeby (Garip, 2008, s. 593 podle Coleman, 1988).

3.6. Migrační sociální kapitál

Vztah sociálního kapitálu a migrace rozpracoval dále Filiz Garip (2008), který na základě práce Portese (1998) rozděluje v rámci migračního sociálního kapitálu jeho tři základní prvky: zdroje (sources), prostředky (resources) a příjemce (receptients). Na toto pojetí migračního sociálního kapitálu pak navazuje i tato práce.

Obecně byl a je chápán sociální kapitál migrantů především jako informace nebo přímá pomoc s migrací poskytovaná předchozími migranty, přičemž tyto informace a pomoc pomáhají snižovat náklady na stěhování pro další potenciální migranty (Garip, 2008, s. 593 podle Massey a Espinosa 1997). Za využití Portesovi terminologie je možné migrační sociální kapitál definovat jako „prostředek (informace nebo pomoc s migrací), ke kterému mají příjemci (potenciální migranti) přístup prostřednictvím svých sociálních vazeb ke zdrojům (předchozí migranti)“ (Garip, 2008, s. 593).

3.6.1. Prostředky

Prostředky jsou chápány v tomto trojdimenzionálním pojetí migračního sociálního kapitálu jako informace nebo pomoc s procesem migrace poskytovaná dřívějšími migranty těm potenciálním (Garip, 2008, s. 594). Migrace je pak pravděpodobnější v domácnostech nebo komunitách, které nabízejí vyšší úroveň těchto prostředků. Garip (2008, s. 611) k tomu

dodává, že pravděpodobnost migrace je také vyšší, pokud jsou tyto prostředky rovnoměrně rozloženy v komunitě, a jsou tak přístupnější jednotlivcům.

V praxi tak může jít o obecné informace o cílové destinaci, o možnostech zaměstnání v této zemi nebo například o detailech imigračního procesu daného státu, poskytované předchozími migranty těm potenciálním. Stejně tak může na této lince fungovat i praktická pomoc s migračními formalitami, výběrem práce či zajištění ubytování. Pravděpodobnost migrace pak závisí na dostupnosti a kvalitě těchto prostředků potenciálním migrantům. Záleží tedy na tom, jestli komunity (pracovní, rodinné, přátelské) okolo potenciálně migrujícího jedince disponují těmito prostředky a zda je aktivně nabízí svému okolí.

3.6.2. Zdroje

Jako zdroje migračního sociálního kapitálu jsou chápáni primárně předchozí migranti. U tohoto prvku je stěžejní právě síla vazeb mezi jedinci. Jako bylo již výše zmíněno, silné vazby spojují jedince s jeho rodinou a blízkými přáteli, slabé vazby pak se širším okruhem jedinců, kteří se z určitého důvodu vyskytnou v sociální síti daného člověka. Zásadní pak je i rozsah těchto zdrojů, tedy kolik lidí v okolí daného jedince má zkušenost s migrací. Je rozdíl, jestli tento typ zkušeností má jen jeden člen jeho domácnosti, nebo celá řada kamarádů a příbuzných, kteří jsou ochotni a schopni nabídnout tomuto člověku prostředky k jeho vlastní migraci.

Otázkou je, který typ vazeb je pro migraci stěžejnější. Garip (2008, s. 612) ve své studii dochází k tomu, že pro rozhodnutí jedince migrovat jsou významnější slabé vazby, ovšem vztahuje tento výsledek pouze na vnitrostátní migraci. Liu (2013, s. 1271-1272) později dochází na základě Garipovi práce k podobnému závěru, když tvrdí, že slabší vazby hrají významnější roli v rozhodnutí migrovat než ty silné, obzvláště jde-li o migraci mužů. Nepotvrzuje však svoji hypotézu, že zásadní roli při migraci hraje kombinace obou typů vazeb.

3.6.3. Příjemci

Posledním prvkem jsou pak samotní příjemci migračního sociálního kapitálu. Jsou to tak především potenciální migranti, jejichž rozhodnutí migrovat je ovlivňováno jejich sociálními vazbami s jejich okolím a úrovní a šíří prostředků, které jim tyto vazby nabízí.

Důležité je také rozlišovat jedince migrující poprvé a ty, kteří migrují opakovaně. Čím více mají pak migranti zkušeností s procesem migrace, tím méně jsou závislí na ostatních zdrojích a prostředcích k tomu využívaných (Garip, 2008, s. 612-613). Jinými slovy, opakovaný pohyb mezi státy vede u migrantů k tomu, že již nepotřebují díky jejich vlastním schopnostem využívat v takové míře informace a další formy pomoci od ostatních.

Kindler (2019, s. 99) pak obecně shrnuje fungování migrační sociálních sítí tak, že čím více jsou tyto sítě homogenní, tím méně různorodých prostředků v jejich rámci můžeme pozorovat a tím slabší je pak efekt těchto sítí, zatímco čím je síť rozmanitější, tím vyšší je potenciál vzniku překlenovacích sociálních vazeb a zároveň tím větší je kvalita prostředků v této síti.

Závěrem této podkapitoly je důležité si uvědomit to, že „migrace je proces, který závisí na sociálních sítích a zároveň je vytváří“ (Vertovec, 2002, s. 3). Jinými slovy, bez migrace by nemohly existovat migrační sociální sítě, a bez jejich existence by na druhou stranu nefungovala samotná migrace, minimálně tak, jak ji známe a chápeme dnes.

4. Vysoce kvalifikovaná migrace

Vysoce kvalifikovaní migranti tvoří specifickou skupinu v rámci celé problematiky migrace. Je tudíž možné se zaměřit pouze na tuto skupinu a studovat specifika migrace a jejích průvodních jevů určitých pro tuto zvláštní oblast.

Úvodem je nutné si přesněji definovat, co rozumíme pod pojmem kvalifikovaný migrant. Nejčastěji jsou takto označováni ti migranti, kteří „mají vysokoškolské vzdělání nebo rozsáhlou specializovanou pracovní zkušenost“ (Vertovec, 2002, s. 2). Pod touto charakteristikou si můžeme představit nesmírně různorodou škálu pracovníků, od IT specialistů a inženýrů, přes různé výzkumníky a vědce, až například po učitele nebo odborníky v oblasti financí.

V současné době je kvalifikovaná migrace považována za jeden z klíčových elementů pro ekonomický růst a inovace (Bailey a Mulder, 2017, s. 2689). Je tak pochopitelné, že se jednotlivé státy snaží, ač rozdílnými způsoby a v různorodé šíři, přilákat právě tuto skupinu migrantů. Z tohoto také vyplývá, že se podíl kvalifikovaných migrantů na celkovém objemu migrace mezi státy kontinuálně zvětšuje (Bailey a Mulder, 2017, s. 2689). Pro jednotlivé státy dělá vysoce kvalifikovanou imigraci přitažlivou také fakt, že tato skupina migrantů nebude tolik zatěžovat jejich sociální stát (Bailey a Mulder, 2017, s. 2690), a naopak budou svým zapojením se na trhu práce přispívat do veřejných rozpočtů prostřednictvím daní, a i dalšími cestami pomáhat rozvíjet místní ekonomiku.

Z těchto důvodů se snaží státy lákat tyto profesionály prostřednictvím různých cílených politik, které je zvýhodňují oproti jiným skupinám cizinců. Mohou jim ulehčit a zrychlit celý proces migrace prostřednictvím různých specializovaných programů (které budou podrobněji popsány níže pro ČR), napomoci sloučení jejich rodin nebo je zvýhodnit díky různým daňovým benefitům.

4.1. Brain drain, brain gain a kvalifikovaná migrace do EU

S vysoce kvalifikovanou migrací pak blízce souvisí pojmy „brain gain“ a „brain drain“. Pod fenoménem „brain drain“, tedy odlivem mozků, si můžeme představit odchod kvalifikovaných jedinců ze zemí jejich původu, nejčastěji z rozvojových států (Novosák a Stojanov, 2008, s. 67) za účelem dosažení lepší životní úrovně a lepších pracovních příležitostí (Boc, 2020, s. 28). Naproti tomu „brain gain“, můžeme popsat jako jakési

získávání mozků (kvalifikovaných imigrantů) ze zahraničí, kteří právě přichází do cílové země za lepším platem a životními podmínkami.

Na brain drain pak mohou zdrojové země migrace nahlížet především jako negativní jev, který z těchto států odvádí jejich inteligenci, která by jim mohla dopomoci k ekonomickému i všeobecnému rozvoji a investice těchto zemí do lidského kapitálu tak přicházejí v případě těchto jedinců vniveč. Novosák a Stojanov (2008, s. 68) ale tvrdí, že za určitých okolností se může z perspektivy zdrojových oblastí přeměnit fenomén brain drain na brain gain, tedy, že začnou z migrace svých obyvatel postupně samy těžit. Dochází k tomu, že migrace kvalifikovaných osob ve k tomu, že i další jedinci chtějí dosáhnout vyššího vzdělání podle vzoru dříveji migrujících, zvyšují tak lidský kapitál, a protože ne všichni nakonec emigrují, zůstává tato investice do jejich vzdělání v zemi původu, které z něj nadále pak těží. Takto brain gain způsobuje pozitivní dopady na obou stranách migrační trasy, jak ve zdrojové, tak i cílové destinaci (ibid, s. 68).

Kvalifikovaná migrace dlouhodobě vedla z rozvojových zemí do západních demokracií. „Na přelomu tisíciletí tak žilo 90% kvalifikovaných migrantů v zemích OECD“ (ibid, s.67 podle Docquier – Marfouk, 2006, s. 168), přičemž polovina z nich sídlila v USA. Dalším z trendů mezinárodního pohybu kvalifikovaných pracovníků bylo to, že podíl vzdělaných osob mezi migranty byl výrazně vyšší ve srovnání se vzdělaností strukturou populace cílových zemí (ibid, s. 67).

Evropská unie může jako součást západního liberálního světa, a jako sídlo mnoha poboček významných zaměstnavatelů z moderních odvětví IT, farmacie či finančního světa, nadále působit jako přitažlivý bod ve světě pro vysoce kvalifikované migranty.

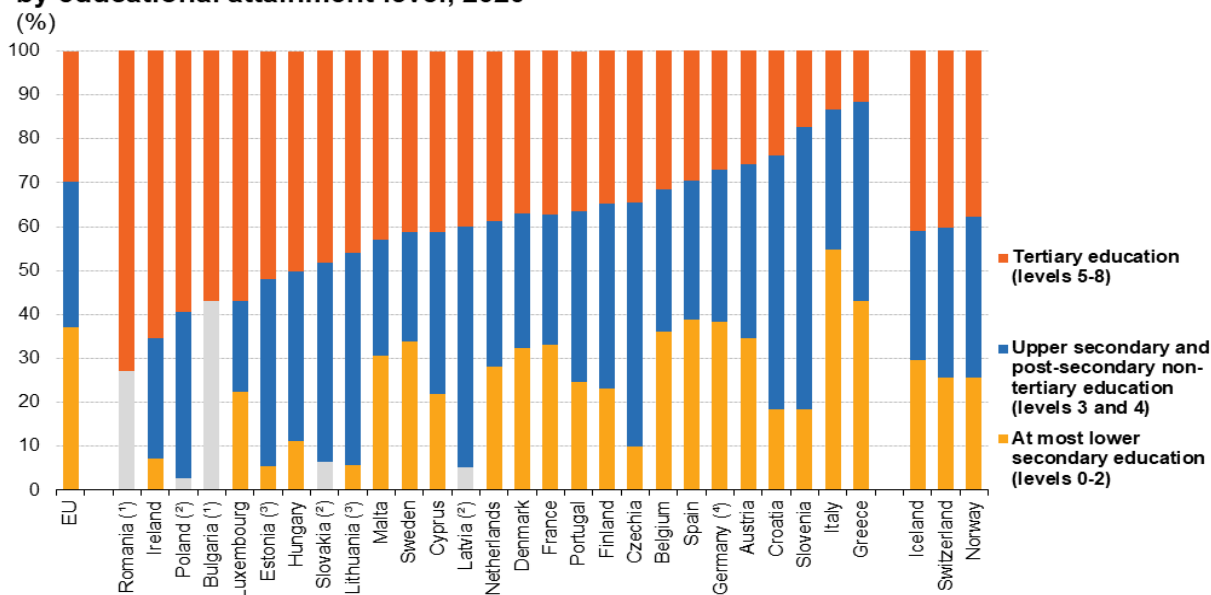
K 1. lednu 2020 žilo v EU 23 milionů státních příslušníků zemí ležících mimo unii, přičemž 2,7 milionu lidí imigrovalo do EU z těchto zemí jen v roce 2019 (Migration and migrant, 2021). Trend migrace do EU má obecně v průběhu let vzestupnou tendenci, kdy k poklesu v posledních letech došlo jen v roce 2016 (ibid) poté, co o rok dříve vrcholila migrační vlna do EU.

¹ Nejaktuálnější data z Eurostatu dostupná pro rok 2019

Pokud jde o vzdělanostní strukturu migrantů přicházejících do EU, kdy vysokoškolské vzdělání vnímáme jako základní definiční znak vysoce kvalifikovaného migranta, tak zjistíme, že migranti s tímto stupněm vzdělání představovali v roce 2020 necelou jednu třetinu (29,6 %) z celkového počtu dospělých migrantů (25-54 let), kteří se narodili mimo země EU (One third of migrants, 2021). Největší podíl měli vysokoškolsky vzdělaní migranti z třetích zemí v Rumunsku (72,8 %), následované Irskem (65,3 %) a Polskem (59,5 %) (ibid). Na opačné straně nejnižší procenta zastoupení vzdělaných migrantů v jejich celkové dospělé populaci bylo v Slovinsko, Itálie a Řecko, kde tento podíl činil pouhých 11,5 % (ibid). V České republice podle Eurostatu představovali terciárně vzdělaní migranti v ze zemí mimo EU 34,6 % z jejich celkového počtu v produktivním věku.

Níže pak můžeme vidět tabulku zobrazující podíly migrantů v produktivním věku narozených mimo území EU podle jejich stupně vzdělání a rozdělenou podle jednotlivých zemí:

Analysis of the population born outside the EU and aged 25-54 years, by educational attainment level, 2020

Note: ranked on tertiary education.

(1) At most lower secondary education as well as upper secondary and post-secondary non-tertiary education: not available. Tertiary education: low reliability.

(2) At most lower secondary education: not available.

(3) At most lower secondary education: low reliability.

(4) Provisional.

Source: Eurostat (online data code: edat_ifs_9912)

Tabulka 1: Analýza populace narozené mimo EU ve věku 25–54 let podle úrovně dosaženého vzdělání, Eurostat, 2021²

² Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_education&stable=0&redirect=no#Educate

4.2. Vysoce kvalifikovaní migranti a migrační sítě

Specifika vysoce kvalifikovaných migrantů se promítají i do toho, jaké sítě tvoří a jak je využívají. Vertovec (2002, s. 5) dochází k závěru, že sítě, které tvoří vysoce kvalifikovaní migranti, mají určité poznávací znaky, které je odlišují od sítí, které tvoří méně kvalifikovaní pracovníci. Jaká specifika to tedy jsou a v jakých oblastech se tyto odlišnosti především projevují?

První oblastí, o které se Vertovec (2002, s. 6) zmiňuje, je nábor kvalifikovaných migrantů. Jednotlivé skupiny pracovníků, podle oblasti jejich uplatnění, mají vlastní specifika, pokud jde o získávání práce, a způsobů, jak se k těmto lidem dostat. „Například inženýři a informační specialisté mají tendenci využívat institucionálnější migračními kanály, jako jsou náborové a relokační agentury“ (Vertovec 2002, s.6 podle Findlay, 1990).

Druhým specifickým prvkem vysoce kvalifikované migrace je samotný pohyb mezi státy a umístění práce. Tato část migračního procesu profesionálů zahrnuje potřebu znalosti migračních pravidel jednotlivých států, jednání s imigračními úřady, samotnou možnost zaměstnat příchozího pracovníka v jeho přijímající zemi a v jejím rámci například uznání potřebné kvalifikace, a celkově veškerou logistiku spojenou s tímto transferem (Vertovec, 2002, s. 6). Je zřejmé, že se na tomto procesu musí podílet poměrně široká skupina zprostředkovatelů, kteří detailně znají jednotlivé části tohoto procesu a zajistí tak bezproblémový přesun daného pracovníka do jeho nového působiště. Tito zprostředkovatelé mají podobu různě specializovaných migračních agentur nebo je nalezneme jako součást služeb poskytovanou velkými nadnárodními poradenskými korporacemi.

Třetí oblastí, kterou Vertovec (2002, s. 7) zmiňuje, je cirkulace vysoce kvalifikovaných pracovníků mezi státy. Obecně jde o to, že pohyb těchto jedinců není zpravidla pouze mezi dvěma státy, tedy mezi zemí jejich původu a určitou cílovou destinací pro práci v zahraničí, ale naopak se tito lidé přesunují mezi více státy, ať už podle rozličných pracovních příležitostí, nebo na základě přesunů mezi jednotlivými pobočkami ve světě jedné společnosti, pro kterou pracují.

Výše uvedený pohled na specifika migračních sítí vysoce kvalifikovaných migrantů se dotýká ale především „technické“ stránky procesu. Tuto část je ale třeba propojit s otázkami jako například: Proč se ale tito lidé vůbec rozhodnou pro migraci? Kdo nebo co hraje v jejich rozhodování roli největší roli? A na jakých základech poté tvoří sítě ve svých cílových

zemích? Je tak třeba se zaměřit více právě i na „sociální“ stránku věci, která je ostatně stěžejní pro existenci migračních sociálních sítí.

Pro vysoce kvalifikovanou migraci je dále typické, že směřuje do velkých globálních měst (Lowell a Findlay, 2001, s. 9). V těchto metropolích se pak jeví jako velmi důležitá role přátelství mezi těmito migranty. Díky tomuto sociálních vazeb pak mohou tato města působit příjemněji a pohostinněji (Ryan a Mulholland, 2014, s. 5), což může být významný faktor při rozhodování se zda migrovat či ne. Kennedy (2005) pak tvrdí, že vysoce kvalifikovaní migranti zpočátku v cílové zemi mají omezený sociální kapitál, ale mohou využít své vysoké úrovně kulturního kapitálu k vybudování řady nových sociálních vazeb.

Ryan a Mulholland (2014) zdůrazňují roli přátelství u vysoce kvalifikovaných migrantů a zároveň podotýkají, že nelze obecně v rámci studia migračních sociálních sítí vždy používat jednoduchou dichotomii na slabé a silné sociální vazby, tedy na ty, které vzniknou spíše oportunisticky „někde po cestě“, a ty, které migranty pojí s jejich rodinou a blízkými přáteli. Namísto nich využívají vysoce kvalifikovaní migranti (a nejen ti) mnohem komplexnější škálu sociálních vztahů. Může jít o přísně obchodní vztahy, přátelství na pracovišti, místní přátelství s kamarády z různých zájmových skupin či rodičovských skupin, nebo rozšířené a prostorově rozptýlené příbuzenské vazby. Tato spojení jsou v průběhu času dynamická díky měnícím se profesionálním, sociálním a rodinným okolnostem (ibid, s. 16)

Hlavním pojítkem jsou pak společně sdílené zájmy. Své kontakty pak vysoce kvalifikovaní migranti využívají na různých úrovních a pro různé účely současně, své rozličné potřeby naplňují současně různými prostředky, kdy například získávají pracovní a obchodní informace prostřednictvím kolegů z práce, ale potřebnou péči pro své blízké získávají například primárně pomocí příbuzenských vztahů (ibid, s. 16).

Zásadní roli pak hrají v neposlední řadě v současném světě technologie a možnosti propojení sociálních sítí napříč celým světem prostřednictvím internetu. Je zřejmé, že tyto technologie dnes pomáhají urychlit výměnu informací mezi migranty a jejich potenciálními následovníky, stejně tak celkově rozšiřují škálu dostupných prostředků pro proces migrace. Sociální vazby tvořené prostřednictvím těchto virtuálních sítí, avšak nemusí vždy přetrvat v čase a mohou být nahrazeny jednoduše jinými. Právě u těchto vazeb pak stoupá význam sdílený zájmů, díky kterým mohou přetrvat (ibid, s. 16).

4.3. Super-diversity

Je na místě také poznamenat, že samotný pojem „migrace“ ve spojení s vysoce kvalifikovanými pracovníky, kteří se pohybují za účelem ekonomické činnosti mezi jednotlivými státy, nemusí být nejvhodnější. Vertovec (2002, s. 2) poukazuje na to, že pojmy „pohyb“ (movement) nebo „mobilita“ (mobility) by mohly být vhodnější, neboť se více vztahují ke krátkodobému charakteru pohybu mezi státy vysoce kvalifikovaných osob v dnešní době (Vertovec, 2007, s. podle Koser a Salt, 2002, s. 2).

Na základě sledování dostupných dat o britské migraci přišel tak Vertovec (2007) s konceptem tzv. „super-diverzity“. Tu Vertovec (2007, s. 1025) popisoval jako zachycení posunů procesu migrace v: „odlišných právních stavech a jejich doprovodných podmínkách, odlišných zkušenostech na trhu práce, konfiguracích pohlaví a věku, vzorcích prostorové distribuce a smíšené místní reakce poskytovatelů služeb a obyvatel. Dynamická interakce těchto proměnných je míněna jako „superdiverzita“. Šlo tak o zachycení proměny celkové podoby migrace, která nabývala nových forem a vyznačovala se právě velkou různorodostí ve všech svých aspektech.

Jedním z těchto aspektů, které tento koncept nově zachycoval a zdůrazňoval, je právě posun sociálně vědních studií zabývajících se migrací od zaměření se na konkrétní etnické nebo národnostní skupiny, k jemnějšímu zachycení a chápání sociálních interakcí migrantů, přehodnocení vzorců nerovnosti, předsudků nebo segregace (Meissner a Vertovec, 2015, s. 543). Právě tento větší důraz na zachycení sociálních vazeb mezi migranty může jít ruku v ruce s teorií migračních sítí při její snaze pochopit a popsat vztahy mezi jednotlivými a potenciálními migranty, a při pokusu o zachycení toho, proč migrace vzniká a přetrvává v čase. Konkrétnější poznatky výzkumů zaměřených na vysoce kvalifikované migranty nastiňuje následující podkapitola.

4.4. Výzkum vysoce kvalifikované migrace

V zahraničí se přímo migračním sítím, sociálním vazbám a jejich využívání vysoce kvalifikovanými migranty zabývalo více výzkumů. Tato podkapitola shrnuje závěry některých z těchto prací.

Ryan a Mulholland (2014) se věnovali například vysoce kvalifikovaným migrantům v oblasti finančnictví a obchodu z Francie přicházejících do Londýna, kde zkoumali, jak vypadá navazování jejich sociálních vazeb a jaké kontakty jsou pro tyto lidi stěžejní. Ve své

studii dochází k tomu, že v prostředí londýnského obchodního a finančního sektoru mají vztahy vysoce kvalifikovaných migrantů tendence být založeny na společném zájmu o výměnu informací mezi sebou, a že tyto vztahy následně usnadňují a výrazně pomáhají v kariérním postupu (Ryan a Mulholland, 2014, s. 15). Zároveň ve svých závěrech dodávají, že nelze podle nich jednoznačně určit, jestli jsou pro pavučinu vztahů v migračních sítích důležitější silné nebo slabé sociální vazby. Účastníci jejich výzkumu měli spíše složitější a rozmanitější sítě vztahů a jednoduchá dichotomie slabých a silných vazeb se na ně nedala uplatnit (ibid, s. 15).

Vysoce kvalifikovanými migranty a jejich sociálními sítěmi se zabýval i výzkum Thondhlana, Madziva a McGratha (2016). Přesněji se věnoval specializovaným pracovníkům pocházejícím ze Zimbabwe, a kteří hledali uplatnění na pracovním trhu Velké Británie. Ve své práci rozlišovali dva typy sociálních migračních sítí: profesionální a neprofesionální (Thondhlana, Madziva a McGrath, 2016, s. 589). Výzkum prokázal, že profesní sítě, tedy vytvořené na základě členství v profesních organizacích a společného zaměstnání v daném specializovaném oboru, byly mimořádně užitečné při poskytování informací o pracovních místech před migrací a také umožnily jednotlivcům dosáhnout úspěšného zařazení na trh práce po migraci (ibid., 589-590). Neprofesionální sítě, tedy ty, které se přímo nevázaly k vysoce kvalifikovanému zaměstnání, na druhou stranu snižovaly kariérní očekávání a uvrhaly migranty na pozice, které nevyžadovali vysokou kvalifikaci (ibid. S. 590).

Poslední zahraniční studie zaměřující se na skupinu vysoce kvalifikovaných migrantů, která zde bude popsána, se zabývala vysoce kvalifikovanými migranty ze Spojeného království v Singapuru, Vancouveru a Bostonu. Autoři Harvey a Beaverstock (2016) v této studii popisují rozdílné chování a navazování sociálních vazeb u této skupiny pracovníků podle cílové místa jejich relokace. Britští migranti v severoamerických městech se vyhýbali účasti na sociálních sítích stejně i jiné národnosti dalších migrantů, a místo toho se snažili začlenit plně rovnou do místní komunity a navázat vazby tam (Harvey a Beaverstock, 2016, s. 29-30). Naopak Britové v Singapuru pracující v Singapuru se významně spoléhali na účast v sociálních sítích, formálních i neformálních, tvořených stejnými nebo podobně smýšlejícími národnostmi (ibid, s. 30). Studie nakonec dochází k tomu, že zkušenosti s prací a socializací se mohou výrazně geograficky lišit i mezi migranty, kteří sdílejí podobné sociální a profesní charakteristiky (ibid. 31).

Pokud jde o české výzkumy zabývající se vysoce kvalifikovanou migrací, téměř žádné z nich doposud nebyly propojeny čistě jen s teorií migračních sítí. Disertační práce Gerstnerové (2009) se zabývala integračními strategiemi kvalifikovaných subsaharských imigrantů v Praze. Ve svém textu se dotýkala částečně i migračních sociálních sítí, kdy v rámci svého komparativního výzkumu na příkladech z Francie, Velké Británie a Belgie hypotézu, že „jednou nastavené migrační proudy jsou zachovány prostřednictvím sociálních sítí, vytvořených mezi komunitami žijícími ve zdrojové a cílové zemi“ (Gerstnerová, 2009, s. 169). Pro komunitu subsaharských migrantů v Praze pak podle autorky výše uvedená hypotéza v době jejího výzkumu platná nebyla, ale dodávala, že sociální sítě začínají jistou roli přece jen hrát v migračních proudech z Afriky do České republiky (ibid, s. 169).

Přímo kvalifikovaným migrantům se dále například věnovali Leonyeva a Pokorná (2014), které se zabývaly ve své výzkumné zprávě překážkami, které omezují možné využití kvalifikace migrantů na trhu práce v ČR. Docházejí zde k tomu, že nastavení českého imigračního systému, který podmiňuje pobyt cizince v zemi jeho ekonomickou aktivitou, a i navazujících politik jsou faktory které zásadně přispívají k tomu, že někteří migranti pracují na pozicích, které vyžadují mnohem nižší kvalifikaci, než sami mají (Leontyeva a Pokorná, 2014, s. 36).

Skupinou vysoce kvalifikovaných migrantů žijících v České republice se zabývaly v několika svých textech i Drbohlav a Valenta. V článku věnujícímu se ukrajinským vysokoškolsky vzdělaným migrantům například potvrzují existující nesoulad mezi dosaženým (terciárním) a požadovaným vzděláním migrujících zaměstnanců z Ukrajiny v jejich povoláních na českém trhu práce (Drbohlav a Valenta, 2018, s. 269). Jedním z dalších poznatků pak je, že ukrajinští pracovníci, kteří čelili nesouladu mezi vzděláním a povoláním na českém trhu práce, šli především cestou marginalizace a zůstávali převážně v polokvalifikovaných povoláních, nebo v těch, které nevyžadovali vůbec žádnou kvalifikaci (ibid, s. 269). Jejich výzkum pak nepotvrdil očekávaný výsledek, že pracovní pozice zahraničních vysoce kvalifikovaných migrantů se postupem času začnou postupně shodovat s jejich původní úrovní vzdělání (ibid, s. 169). Základní poznatky o tom, jak vlastně vypadá současná vysoce kvalifikovaná migrace do ČR přináší potom následující kapitola.

5. Vysoce kvalifikovaná migrace do ČR

Tato kapitola se snaží přiblížit vysoce kvalifikovanou migraci ze třetích zemí do ČR z hlediska její struktury a nastavení české imigrační politiky dopadající na tuto skupinu migrantů. Jak již bylo zmíněno výše, příchod vysokoškolsky vzdělaných a kvalifikovaných pracovníků je v zájmu států a jejich ekonomik. Tato pracovní síla může hrát totiž významnou roli při přechodu na znalostní ekonomiku, což je i snaha českého státu (Valenta, 2013, s. 19). Vedle toho je třeba zmínit, „že jeden z hlavních problémů české ekonomiky je nekompatibilita mezi požadavky pracovního trhu a nabídkou domácí pracovní síly (...), což ve výsledku i přispívá k atraktivitě českého pracovního trhu pro imigranty“ (Peloušek, 2021, s. 1 podle Drbohlav, 2010, s. 110). Tato základní skutečnost by měla vést k tomu, že se bude český stát snažit aktivně lákat vysoce kvalifikované pracovníky k přijetí práce na jeho území tak, aby tito lidé měli zájem a důvod sem přicházet.

5.1. Vymezení vysoce kvalifikovaných pracovníků

Aby bylo možné se blíže věnovat této skupině migrantů v ČR z hlediska toho, jakou pozici zaujímá v celkovém demografickém rozložení migrantů v ČR, je třeba se nejdříve zaměřit na to, koho vůbec český stát a jeho imigrační politika považuje za vysoce kvalifikovaného migranta.

Jak již bylo zmíněno výše, obecně se vysoce kvalifikovaní migranti definují na základě jejich vysokoškolského vzdělání nebo jejich specifické pracovní zkušenosti. České zákony nebo nařízení vlády ale žádnou přesnou definici neposkytují a „dílčí kritéria pro to, kdo je součástí této skupiny, se mezi jednotlivými opatřeními migrační politiky liší“ (Valenta, 2013, s. 19).

Nejbližší vymezení toho, kdo je to vysoce kvalifikovaný pracovník ze zahraničí, tak poskytuje pravděpodobně klasifikace CZ-ISCO (The International Standard Classification of Occupations), která je založená na druhu vykonávané práce a úrovni dovedností nutných k výkonu na daném pracovním místě (Peloušek, 2021, s. 2 podle Metodická příručka, s. 2). Tato klasifikace dělí jednotlivé profese do deseti různých tříd, přičemž vysoce kvalifikované pracovníky je možné zařadit do první až třetí třídy. Konkrétně jde o třídy: Zákonodárci a řídicí pracovníci, Specialisté a Techničtí a odborní pracovníci (Metodická příručka, s. 3). Právě tyto kategorie vyžadují pro svůj výkon stupeň dovedností, který odpovídá vysokoškolskému vzdělání.

Právě tato klasifikace pak bývá využívána českými úřady pro zařazení jednotlivých pracovníků. CZ-ISCO tak vyžaduje například Úřad práce při hlášení volných pracovních míst ze strany zaměstnavatelů. Tato místa jsou pak obsazována právě i cizinci, kteří když žádají o pracovní povolení, uvádí také toto konkrétní zařazení. Stejně tak vyžaduje tento úřad přiřazení konkrétní pozice pod CZ-ISCO pro nahlášení informace o nástupu do zaměstnání i pro cizince, kteří nepotřebují pracovní povolení (typicky občané členských států EU).

Identifikace cizinců jako vysoce kvalifikovaných pracovníků pouze podle CZ-ISCO není však úplně přesná. Vysokoškolské vzdělání, které bývá používáno obecně jako jedno z určujících kritérií pro určení těchto pracovníků, ve třech nejvyšších třídách je možné totiž nahradit různou dobou praxe na pozicích, které jsou nějakým způsobem obdobné a podmínka vysokoškolského diplomu zde tak v určitých případech odpadá (Metodická příručka, s. 2). I přes to ale zůstává tato klasifikace nejlepším možným způsobem, jak vymezit vysoce kvalifikované migranty v rámci české imigrační politiky a českého právního systému obecně.

5.2.Struktura vysoce kvalifikovaných migrantů v ČR

Popsat jednu konkrétní skupinu migrantů v rámci celého objemu migrace do ČR je komplikovaným úkolem. Ministerstvo vnitra vydává pravidelné čtvrtletní zprávy o migraci, kde ovšem pouze shrnuje celkový objem migrace a aktuální události ve spojitosti s migrací do České republiky (viz Čtvrtletní zpráva o migraci, 2021).

Ke konkrétnějším informacím je možné se dostat na stránkách České statistického úřadu, který reflektuje na základě dat Ministerstva práce a sociálních věcí všechny cizince evidované na úřadech práce, jejich národnosti a řazení pod klasifikaci CZ-ISCO (viz Cizinci: Zaměstnanost, 2020). To jsou data, která mohou posloužit alespoň k základní identifikaci natolik konkrétní skupiny migrantů jako jsou vysoce kvalifikovaní pracovníci ze třetích zemí.

Celkový počet cizinců evidovaných úřady práce činil na konci roku 2020 na základě dat ČSÚ 644 164 (ibid)³. Z toho občanů třetích zemí bylo 258 929 (ibid). V prvních třech třídách

³ Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27323903/c03R321_2021.pdf/eefba0a5-478c-4466-9b32-b79689aad2c3?version=1.0 (stav k 31.12.2020)

CZ-ISCO podle údajů úřadů práce pracovalo ke koni tohoto roku 37 435 migrantů ze třetích zemí (počet registrovaných pracovníků pocházejících z EU v těchto třídách činil pro srovnání 87 132) (Počet evidencí cizinců na úřadech práce, 2020). Na výše uvedených datech lze tak vidět, že se jedná o opravdu úzkou skupinu, když tito cizinci tvořili jen 5,8 % z celkového objemu migrantů evidovaných úřadu práce.

Zajímavé údaje pak ukazuje propojení statistiky zaměstnanosti podle klasifikace CZ-ISCO s údaji o národnosti cizinců. Nejpočetnější skupinou podle občanství v prvních třech třídách byli Ukrajinci, jejichž počet činil 8422, ale zároveň představoval pouze 5,3 % z jejich celkové počtu v ČR (na základě evidence ÚP). Co do celkového počtu vysoce kvalifikovaných migrantů následovali za Ukrajinci dále Rusové (7165) a občané Velké Británie (3538). Pokud se podíváme na tuto statistiku z hlediska podílů cizinců pracujících v příslušných třídách ISCO na jejich celkovém počtu podle občanství, vyvstanou jako „vítězové“ občané USA s podílem 86,9 % a Britové se zastoupením 81,1 %. Výrazné zastoupení mají vysoce kvalifikovaní migranti i mezi Indý (51,3 %) a Rusy (41,6%). Následující tabulka ukazuje na základě statistik ČSÚ nejpočetnější skupiny cizinců v ČR podle jejich občanství, zastoupení pracovníků v prvních třech třídách CZ-ISCO a podíl těchto pracovníků na celkovém počtu dané skupiny imigrantů.

Země	Cizinci evidovaní ÚP	Celkový počet v CZ-ISCO 1-3	Podíl pracujících v CZ-ISCO 1-3 na celkovém počtu
Ukrajina	159468	8422	5,28%
Rusko	17236	7165	41,57%
Vietnam	14401	526	3,65%
Mongolsko	6724	139	2,07%
Bělorusko	5332	1102	20,67%
Moldavsko	5029	333	6,62%
Velká Británie	4362	3538	81,11%
Čína	3955	622	15,73%
Kazachstán	3909	1038	26,55%
Srbsko	3663	661	18,05%
Indie	3497	1794	51,30%
Spojené státy	2263	1966	86,88%

Tabulka 2 Podíl cizinců pracujících v ISCO třídách 1-3 podle národnosti, zpracováno autorem⁴

⁴ Zdroj dat: ČSÚ (https://www.czso.cz/documents/11292/27324314/2012_c03t326.pdf/6fe6c62a-9158-4673-8b5d-36449f1de698?version=1.0)

Světlo na strukturu vysoce kvalifikovaných migrantů z hlediska propojení jejich pracovního zařazení a národnosti částečně přináší také analýza společnosti TREXIMA pro Svaz průmyslu a dopravy České republiky. Studie s názvem „Zaměstnávání cizinců v ČR“, pracující s daty platnými ke konci roku 2018 (proto nezohledňuje ještě Velkou Británii jako zemi mimo EU), ve své části věnované cizincům v postavení zaměstnanců zohledňuje pouze ty, kteří pracují ve mzdové a platové sféře (Zaměstnávání cizinců, 2019, s. 24). To v době sepsání tohoto dokumentu představovalo zhruba 188 tisíc cizinců, což není ani celá třetina z jejich celkového počtu v ČR. Přesto však lze z dat věnovaných vzdělanostní struktuře a rozdělení podle charakteru zaměstnání ve spojení s národností cizinců vyčíst alespoň základní trendy v těchto oblastech.

V rámci vzdělanostního rozložení měly nejvýraznější podíly vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců cizinců ze třetích zemí tři státy, Indie (50 % z celkového počtu zaměstnaných ve mzdové sféře), USA (50 %) a Rusko (41 %) (ibid, s. 37). U dalších států, jejichž občané jsou v ČR zastoupeni nejhojněji, jsou tyto podíly již výrazně nižší: Bělorusko (24 %), Moldavsko (14 %), Ukrajina (13 %), Vietnam (4 %) a Mongolsko (4 %).

Studie pak dále dochází k tomu, že „typ vykonávaného zaměstnání úzce souvisí s dosaženým vzděláním, neboť vysokoškolské vzdělání je zpravidla předpokladem pro výkon vysoce kvalifikovaných profesí“ (ibid, s. 42). Cizinci byli podle charakteru jejich zaměstnání rozdělení do čtyř skupin na základě klasifikace CZ-ISCO. První skupinou pak byli „vysoce kvalifikovaní duševní pracovníci“, do níž autoři studie zařadili právě ty zaměstnance, kteří pracovali pod jednou z prvních tří tříd CZ-ISCO. Podle tohoto dělení měli největší podíl vysoce kvalifikovaných zaměstnanců mezi sebou občané USA (84 %) a Indie (76 %) (ibid, s. 43). Následování byli Rusy (48 %), Bělorusy (27 %), Ukrajinci (11 %), pouze desetinové zastoupení měli vysoce kvalifikovaní pracovníci z Vietnamu a Moldavska, občané Mongolska pracovali na těchto pozicích pouze v 5 % případů (ibid, s. 43).

Z výše uvedených čísel, jak z těch dostupných z dat ČSÚ, tak z těch z výzkumu společnosti TREXIMA, jsou patrné některé trendy vysoce kvalifikované migrace ze třetích zemí do ČR. Je zřejmé, že výše dosažené vzdělání souvisí s typem obsazovaných pozic. Je také patrné, že ze třetích zemí k nám proudí vysoce kvalifikovaní migranti jen z určitých států. Těmi jsou především USA, Velká Británie, Indie a Rusko. V tomto případě je ale důležité vnímat i celkové počty cizinců daných národností evidovaných v ČR. I přes značně nižší podíl vysokoškolsky vzdělaných pracovníků a zaměstnanců na pozicích tomu odpovídajících

z celkového počtu těchto cizinců v zemi, celkové počty vysoce kvalifikovaných Ukrajinců a Rusů převyšují zastoupení národností, které mají nejvyšší podíly pracovníků v této skupině. Právě občanů USA, Velké Británie a Indie jsou v ČR řádově pouhé jednotky tisíc, tudíž i přes vysoký poměr vysoce kvalifikovaných zaměstnanců mezi nimi, nepřevyšují jejich celkové počty zastoupení Ukrajinců nebo Rusů v této skupině.

Zmapovat přesnou aktuální strukturu skupiny vysoce kvalifikovaných migrantů v ČR z hlediska propojení jejich národností, nejvyššího dosaženého vzdělání a pracovní pozice, kterou zastávají, bohužel momentálně z žádných dostupných dat nelze. Lepší obrázek by mohlo přinést sčítání lidu, které proběhlo v průběhu roku 2021. Doposud zveřejněné výsledky ovšem neumožňují propojit vzdělanostní strukturu s národností.

5.3. Migrační politika ČR

Česká imigrační politika, tedy opatření a pravidla vztahující se na cizince přicházející do země, bývá popisována částí odborné veřejnosti jako značně restriktivní, přísná a navenek působící tak, že svým nastavením má spíš bránit snadnému příchodu cizinců do země nebo jejich trvalému usazení se na území státu. Kušniráková a Čížinský (2011, s. 498) ji pak označují „za nekoordinovanou, nestabilní, utilitaristickou, politicky podceňovanou a vesměs odkázanou na činnost úředníků a vliv evropského práva“.

Tento charakter české imigrační politiky je pak způsoben několika faktory. Zásadní roli zde hraje „historické hledisko u klíčového aktéra v rámci této politiky, Ministerstva vnitra“ (Peloušek, 2021, s. 4 podle Kušniráková a Čížinský, 2011, s. 507). K tomu dochází z pohledu teze tzv. *path dependency* (podle Krasner, 1988, s. 71), kdy jsou možnosti budoucích rozhodnutí institucí limitovány jejich předchozími rozhodnutími, u MV ČR v důsledku jeho působení za socialismu. V této době bylo hlavním úkolem tehdejšího československého ministerstva vnitra ochrana republiky a imigrace do socialistické republiky tak probíhala téměř výhradně ze spřátelených socialistických zemí (Kušnirková a Čížinský, 2011, s. 507). Díky personální kontinuitě (ibid, s. 507) pak částečně toto vnitřní nastavení ministerstva přetrvalo i po revoluci do dnešních dní.

V současnosti je základním zákonným ramenem upravujícím českou imigrační politiku zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky. Zákon se za dobu své platnosti dočkal řady novelizací (poslední velká novelizace proběhla v roce 2019), avšak

stále v sobě uchovává několik prvků (jako je třeba samotná implementace tohoto zákona), které umožňují vnímat českou imigrační politiku jakožto restriktivní.

Jsou mezi nimi i faktory, které komplikují obecně celý průběh imigračního procesu v ČR a celé řízení u Ministerstva vnitra. Těmito faktory jsou vysoká administrativní a časová náročnost celého imigračního procesu (ministerstvo například vyžaduje velké množství dokumentů ve fyzické podobě, cizinci jsou často nuceni navštívit ministerstvo několikrát po sobě pro vyřízení jedné záležitosti apod.), nutnost opakovaně prodlužovat své povolení k dlouhodobému pobytu nebo obecná „zkostratělost“ orgánů cizinecké správy. Specifickým problémem je pak i jazyková bariéra, kdy mnozí úředníci na pracovištích odboru azylové a migrační politiky nemluví anglicky a pro cizince je komplikované pak zde vyřídit své záležitosti. (Peloušek, 2021, s. 5)

Důležité je také zmínit, že po vstupu do EU a schengenského prostoru toto restriktivní pojetí padá částečně pro občany členských států unie. Díky čtyřem svobodám pohybu (osob, služeb, zboží a kapitálu) mohou občané EU volně cestovat mezi jednotlivými zeměmi EU, a to i za prací a podnikáním. Jediná povinnost, kterou jim ukládá cizinecký zákon je ohlašovací povinnost místa jejich pobytu na cizinecké policii, pokud má jejich předpokládaný pobyt na území ČR přesáhnout 30 dnů (§ 93 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb.). Pro další potřeby spojené s jejich pobytem v zemi (například pro získání rezidentního parkovacího místa) si mohou pak vyřídit na odboru azylové a migrační politiky MV potvrzení o přechodném pobytu.

5.3.1. Zaměstnanecká karta

Stěžejním institutem pro možný výkon práce na území ČR je pro cizince ze třetích zemí tzv. zaměstnanecká karta. Ta je ve svém principu, kdy (pokud člověk nemá volný přístup na trh práce díky např. studiu v ČR) příchozí imigrant musí prokázat, že jeho práce je v zemi potřebná, tj. že může obsadit konkrétní volné pracovní místo, jedním ze základních prostředků restriktivního pojetí imigrační politiky, neboť váže pobyt na výkon výdělečné činnosti (Kušniráková a Čížinský, 2011, s. 506). Opravňuje jejího držitele k dlouhodobému pobytu na území České republiky právě za účelem zaměstnání. Maximální doba, na kterou může být tato karta vydána, jsou dva roky, přičemž ale může být její platnost opakovaně prodlužována. Žádost o zaměstnaneckou kartu může podat cizinec, který uzavřel pracovní smlouvu (případně některou z dohod) se zaměstnavatelem v ČR, nebo kterému bylo vydáno

povolení k zaměstnání na danou pracovní pozici (§ 42g zákona č. 326/1999 Sb.) (týká se například pracovníků vyslaných zahraničním zaměstnavatelem k výkonu práce do ČR, tedy těch, kteří nemají uzavřenou pracovní smlouvu s českou entitou zaměstnavatele).

Žádost o zaměstnaneckou kartu cizinec zpravidla podává na příslušném zastupitelském úřadu ČR (výjimky z toho pravidla uvádí § 42g odst. 5 zákona č. 326/1999 Sb.). Náležitostmi žádosti o tento typ dlouhodobého pobytu jsou mimo jiné doklad o ubytování, výpis z rejstříku trestů, pracovní smlouva nebo povolení k zaměstnání a doklad k prokázání odborné způsobilosti pro výkon požadovaného zaměstnání (§ 42h odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb.). Samotné vyřízení žádosti trvá přibližně tři měsíce (*vlastní zkušenost autora*), přičemž ze zákona má Ministerstvo na vyřízení této žádosti 60 dnů (90 dnů pak ve zvlášť složitých případech) (§ 169t odst. 6 písm. c) zákona č. 326/1999 Sb.). Bývá pak běžné, že Ministerstvo pak tyto lhůty překračuje a některá řízení trvají mnoho měsíců nad rámec času stanoveného zákonem (Krabcová, 2020, s. 20). K tomuto času je ještě nutné přičíst ještě dobu, která uplyne mezi registrací na schůzku na dané ambasádě nebo konzulátu, a konáním schůzky samotné, v jejímž rámci se žádost podává. Tento interval se liší mezi jednotlivými zastupitelskými úřady podle jejich kapacit a vytíženosti, ale může zde jít také až o měsíce čekání. Obecně je tak možné konstatovat, že při žádosti o zaměstnaneckou kartu může jít o velmi časově náročný proces.

Pro vysoce kvalifikované migranty je pak zásadní podmínka o prokázání odborné způsobilosti pro výkon požadovaného zaměstnání. Tím zákon rozumí, že cizinec „má požadované vzdělání; v odůvodněných případech, zejména v případě důvodných pochybností, zda cizinec má požadované vzdělání nebo zda toto vzdělání odpovídá charakteru zaměstnání, je na žádost ministerstva povinen prokázat, že jeho zahraniční vzdělání bylo uznáno příslušným orgánem České republiky (§42g odst. 2 písm. c) zákona č. 326/1999 Sb.). V některých případech je tak třeba dokazovat, že dosažené zahraniční vzdělání je rovno dané úrovni vzdělání uznávané v České republice, což je možné prostřednictvím speciálních žádostí u ministerstva školství.

Charakter restriktivně nastavené imigrační politiky pro občany třetích zemí pak potvrzují poměrně přísné podmínky pro změnu zaměstnavatele. Aby cizinec mohl změnit své zaměstnání, musí v České republice pracovat minimálně 6 měsíců, změnu nahlásit nejméně 30 dnů před jejím provedením a nesmí dostat výpověď z předchozího zaměstnání z určitých důvodů uvedených v zákoníku práce (§ 42g odst. 7 zákona č. 326/1999 Sb.)

5.3.2. Specializované programy

Pro vysoce kvalifikované migranty a jejich zaměstnavatele existuje cesta, jak se určitým komplikacím spojeným s běžným imigračním procesem při získávání zaměstnanecké (nebo modré) karty vyhnout, a jak dosáhnout jeho značného urychlení. Tuto cestu představují specializované programy vypisované jejich různými garanty, jako například Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR. Programy pro vysoce kvalifikovanou migraci jsou obecně ve státech EU zaměřeny na jedince ze třetích zemí, neboť sami mezi sebou nemají žádná omezení, pokud jde o volnost pohybu a případného usazení se (Bailey a Mulder, 2017, s. 2689). Česká republika pak není se svým nastavením imigrační politiky žádnou výjimkou z tohoto trendu EU.

V České republice známe v současnosti tři obecné specializované programy: Program klíčový a vědecký personál, Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec a Program kvalifikovaný zaměstnanec. Skupiny vysoce kvalifikovaných migrantů se dotýkají první dva z těchto programů.

5.3.3. Program klíčový a vědecký personál

Stránky ministerstva obchodu k programu klíčový a vědecký personál uvádějí, že cílem tohoto programu „je poskytnout podporu významným českým a zahraničním investorům, výzkumným organizacím, technologickým společnostem a společností typu start-up, které do ČR potřebují přivést cizince v postavení statutárních orgánů, manažery či specialisty“ (Program klíčový a vědecký personál, 2019). Zaměřuje se tak právě na zaměstnance v prvních třech třídách klasifikace CZ-ISCO.

Program zaručuje cizincům a jejich zaměstnavatelům, kteří využijí tento program, přednostní možnost podání žádosti na některém ze zastupitelských úřadů ČR v zahraničí (v současné chvíli na většině úřadů se jedná o jedinou možnost, jak zde podat žádost o zaměstnaneckou kartu) společně i s rodinnými příslušníky, zjednodušení některých administrativních nároků pro podání žádosti (možnost nahradit některé dokumenty čestnými prohlášeními a potvrzeními), a vyřízení žádosti do 30 dnů ode dne podání (Program klíčový a vědecký personál, 2019).

Pro zařazení do tohoto programu musí zároveň zaměstnavatelé splnit určité podmínky. Mezi tyto požadavky patří povinnost mít vyrovnané všechny závazky vůči státu a zároveň v posledních dvou letech nebýt potrestán pokutou vyšší než 100 000 Kč, uzavřít se

zahraničním pracovníkem pracovní poměr na plný úvazek (u žadatelů o modrou kartu minimálně na 1 rok) a garantovat pracovníkovi plat odpovídající alespoň minimální výši průměrného výdělku podle příslušné podskupiny CZ-ISCO (Klíčový a vědecký personál, 2019, s. 5-6). Zaměstnavatelé dále musí ještě splňovat určitá kritéria podle jejich zaměření (investor, výzkumná organizace, technologická společnost, start-up). Například pro investory jsou tyto kritéria nastavená tak, že daný zaměstnavatel musí v ČR působit minimálně jeden rok a zaměstnávat zde alespoň 50 osob a 250 celosvětově (ibid, s. 6).

5.3.4. Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec

Druhý program cílící na vysoce kvalifikované pracovníky se vztahuje také na cizince, kteří spadají do 1. až 3. třídy CZ-ISCO. „Cílem programu je poskytnout podporu přímým zaměstnavatelům, kteří do ČR potřebují přivést vysoce kvalifikované zahraniční pracovníky“ (Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec, 2019, s. 1).

Oproti programu klíčový a vědecký personál je zde několik rozdílů. Zaměstnavatelé musí v ČR působit minimálně dva roky, zaměstnávat alespoň 3 osoby v období 2 let před podáním žádosti a podnikat v oblasti výroby, poskytování služeb nebo působit ve veřejném sektoru nebo být poskytovatelem zdravotních služeb (ibid, 2019, s. 3-4). Pokud jde o výhody, které tento program přináší pro cizince do něj zařazených, jsou velmi podobné těm, z již výše popsaného. Hlavním rozdílem je, že v rámci imigračního procesu zde nemají zaměstnanci ze třetích zemí zaručené vyřízení jejich žádosti do 30 dnů od jejího podání (ibid, 2019, s. 7-8), tudíž může jejich zprocesování trvat až tři měsíce, které má ministerstvo vnitra ze zákona.

Na závěr je k těmto vládním programům ještě zmínit to, že migranti, kteří obdrželi zaměstnaneckou kartu v rámci těchto projektů mají komplikovanější podmínky pro případnou změnu zaměstnavatele. § 42g odst. 7 zákona č. 326/1999 Sb. totiž stanoví, že: „Držitel zaměstnanecké karty, který na území přicestoval na základě vládou schváleného programu, je oprávněn změnit zaměstnavatele nejdříve po uplynutí doby, na kterou byla tato zaměstnanecká karta vydána to neplatí, pokud dřívější změnu zaměstnavatele umožňují podmínky vládou schváleného programu, na jehož základě držitel zaměstnanecké karty na území přicestoval“.

5.3.5. Modrá karta

Další možnost, jak získat v České republice pobytové oprávnění za účelem zaměstnání, představuje pro vysoce kvalifikované migranty institut tzv. „modré karty“. Ta v sobě spojuje

povolení k pobytu i k zaměstnání a je zaměřena právě cíleně na tuto skupinu migrantů. Pro účely získání modré karty považuje zákon o pobytu cizinců na území ČR za vysokou kvalifikaci „řádně ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání, pokud studium trvalo aspoň 3 roky (§ 42i odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb.).

Mimo standardní dokumenty je třeba ze strany cizince doložit především pracovní smlouvu uzavřenou s českým zaměstnavatelem, a to minimálně na jeden rok a se zaručenou mzdou, která odpovídá alespoň 1,5násobku průměrné hrubé roční mzdy vyhlášené Ministerstvem práce a sociálních věcí (od 1. května 2022 tato částka činí 56 759 Kč podle Sdělení MPSV č. 64/2022 Sb.), a doklad potvrzující dosažení odpovídající vysoké kvalifikace (§ 42j zákona č. 326/1999 Sb.).

Modrá karta představuje výhodu pro rodiny vysoce kvalifikovaných zaměstnanců, které mohou žádat přímo o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem sloučení rodiny zároveň s hlavním žadatelem o modrou kartu, což je po příjezdu do ČR opravňuje hned k volnému vstupu na trh práce. Nemusí tak žádat nejdříve pouze o dlouhodobé vízum za účelem „rodinný“, což je standardní proces pokud má v ČR pracující cizinec, na kterého se slučují, pouze klasickou zaměstnaneckou kartu, a které by tyto rodinné příslušníky neopravňovalo k výkonu práce po jejich příjezdu.

6. Metodologie

6.1. Přístup k výzkumu

Vzhledem k charakteru vybraného výzkumného cíle byl zvolen k zodpovězení položených si otázek této práce kvalitativní přístup k vedení výzkumu. Ten obecně sestává ze širokého spektra metod a postupů, kdy je ale povětšinou hlavním cílem pozorovatele dosáhnout hlubšího a interpretovaného porozumění sociální světa účastníků výzkumu (Snape a Spencer, 2003). Švaříček se Šed'ovou (2007, s. 17) pak kvalitativní přístup definují jako „proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu“. Právě pro hlubší pochopení a vhled do problematiky migračních sítí cizinců ze třetích zemí v Praze byl zvolen tento přístup. Kvalitativní metody umožňují lepší možnosti, jak proniknout k podstatě a fungování určité sociální skupiny a jak popsat její fungování více do detailu nežli kvantitativní výzkum.

Hlavní metodou výzkumu je pak případová studie. Ta byla vybrána díky tomu, že při jejím provedení jde o zachycení složitosti vybraného případu a o popis vztahů v jejich celistvosti (Hendl, 2005, s. 104). Případové studie mohou zkoumat jak jednotlivce a jejich určité aspekty, tak i sociální skupiny nebo komunity. Je tak možné studovat pomocí případové studie konkrétní případ sociální skupiny. Pro tuto práci tuto sociální skupinu představují právě cizinci ze třetích zemí s vysokoškolským vzděláním, kteří žijí a pracují v Praze. Zkoumání pomocí případové studie pak nabízí možnost vřadit výsledky výzkumu do širších souvislostí (Hendl, 2005, s. 104) a propojit je tak ve věci tohoto výzkumu s nastavením české imigrační politiky, zvláštními programy pracovní migrace nebo dalšími aspekty spojenými s migrací do České republiky.

6.2. Metoda sběru dat

Tato práce využívá dvou úrovní dat, primární a sekundární. Primárním zdrojem dat jsou polostrukturované rozhovory vedené s vysoce kvalifikovanými cizinci ze třetích zemí, kteří žijí a pracují v Praze.

Pro získání respondentů využil výzkumník v první fázi vlastních kontaktů, které na tuto skupinu měl, díky práci v imigračním oboru. Pro oslovení dalších respondentů byla využita metoda sněhové koule neboli také výběr nabalováním. Tento způsob nepravděpodobnostního výběru

respondentů se využívá především v případech, kdy jsou zkoumány speciální skupiny obyvatel, pro něž neexistují dané seznamy a k nimž je obtížné se dostat (Jeřábek, 1993, s. 50). Metoda funguje na takovém principu, kdy je na začátku osloven jeden nebo více jedinců z vybrané populace, kteří během rozhovoru doporučí další členy cílové populace, kteří by mohli být vhodní jako respondenti pro daný výzkum (Hendl, 2005, s. 152). Takto byli nejdříve osloveni migranti, na které měl již výzkumník kontakt, a kteří posléze doporučili další své známé či kolegy spadající do cílové skupiny výzkumu.

Vzhledem k tomu, že tato práce zkoumá sociální síť vytvořené mezi migranty, nebyl využit jen jeden primární kontakt, na který by se dále nabalovali další respondenti, neboť by tak došlo pravděpodobně k zásahu pouze jedné migrační sociální sítě. Výsledky takového šetření by pokryly pouze jeden konkrétní případ, který by nebylo možné navazovat na širší souvislosti a vztahovat je k celé dané sociální skupině. Prvotních rozhovorů tak bylo provedeno více, přesněji 4, a na ně se pak nabalovaly další rozhovory, které pomohly lépe obsáhnout a pochopit podstatu provázanosti vztahů a sociálních kontaktů v konkrétní síti.

Před provedením těchto polostrukturovaných rozhovorů byl připraven scénář pro jejich vedení (přiložen jako příloha č.1), tak aby bylo možné sledovat vytyčená témata a cíle, se kterým výzkumník do rozhovoru vstupoval. Celkově bylo provedeno 8 rozhovorů s respondenty, kteří spadali do vybrané zkoumané sociální skupiny.

Rozhovory byly prováděny osobně nebo online prostřednictvím platformy Teams a Zoom. Respondenti podepsali připravený informovaný souhlas, který jim byl poskytnut jak v češtině, tak v angličtině, a který jim zaručoval anonymitu a uváděl, jaké detaily o nich budou zveřejněny. V následující tabulce je pak možné najít přehled provedených rozhovorů a detaily k jednotlivým respondentům, které jsou relevantní pro téma této práce.

Tabulka 3 Respondenti 1-4, zpracováno autorem

Respondent	Respondent 1 - Anna	Respondent 2 - Vladislav	Respondent 3 - Abhishek	Respondent 4 - Anahid
Pohlaví	Žena	Muž	Muž	Žena
Věk	29 let	28 let	33 let	31 let
Národnost	Ruská	Ruská	Indická	Arménská
Typ pobytu	Povolení k přechodnému pobytu pro rodinné příslušníky občanů EU	Zaměstnanecká karta	Zaměstnanecká karta	Modrá karta
Doba v pobytu v ČR	6 let	6 let	4 roky	1 rok
Vzdělání	Bakalářské	Bakalářské	Bakalářské	Magisterské
Pracovní obor	Logistika	Logistika	IT	Audit
Datum rozhovoru	23.6.2022	24.6.2022	24.6.2022	25.6.2022

Tabulka 4 Respondenti 5-8, zpracováno autorem

Respondent	Respondent 5 - Tatiana	Respondent 6 - Ozan	Respondent 7 - Ramazon	Respondent 8 - Praveen
Pohlaví	Žena	Muž	Muž	Muž
Věk	28 let	27 let	29 let	37 let
Národnost	Ukrajinská	Turecká	Tádžická	Indická
Typ pobytu	Zaměstnanecká karta	Zaměstnanecká karta	Modrá karta	Trvalý pobyt
Doba v pobytu v ČR	2 roky	3 roky	1 roky	9 let
Vzdělání	Bakalářské	Inženýrské	Bakalářské	Inženýrské
Pracovní obor	Logistika	IT	Audit	IT
Datum rozhovoru	26.6.2022	29.6.2022	29.6.2022	30.6.2022

Jako sekundární, doplňující, data jsou využívány především veřejněpolitické dokumenty. Jedná se hlavně o zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky, dokumenty Ministerstva průmyslu a obchodu stanovující detaily speciálních programů pro ekonomickou migraci a další návazné legislativní dokumenty. Potřebné statistické doplnění

poskytují pak data získaná primárně z Českého statistického úřadu týkající se žijících cizinců v ČR.

6.3. Metoda analýzy dat

Analýza dat získaných v rámci kvalitativního výzkumu je obecně „proces identifikování vzorců a vztahů v psaném materiálu, audiozáznamech (...) a dalších materiálech, které mají pro výzkumníka výpovědní hodnotu“ (Chrastina, 2019, s. 192 podle Jensen & Laurie, 2016). Jde o proces, kdy výzkumník prochází a probírá nashromážděná data poznatky, snaží se je pochopit, roztrždit smysluplných významových celků a následně je interpretovat. Pro tuto práci a analýzu dat získaných prostřednictvím rozhovorů byla vybrána jako nejvhodnější tematická analýza.

Tento přístup k analýze získaných dat v rámci kvalitativního výzkumu napomáhá roztrždit je podle předem daných tematických celků a identifikovat tak z jejich změní podstatné informace a opakující se vzorce. Tematickou analýzu je možné využít k prozkoumávání otázek o chování, postojích a prožitých zkušenostech respondentů, je možné její pomocí zkoumat různé sociální procesy, z nichž vyplývají konkrétní jevy, jakož i sociální konstrukce významu vyplývajících ze sesbíraných dat a textů (Braun a Clarke, 2013).

Tematická analýza využívá kódování, kdy jsou vyhledávána v nasbíraných datech, v případě této práce v transkriptech provedených rozhovorů, jednotlicí celky v podobě společných témat, přičemž neexistuje jednotlicí definice toho, jak přesně vymezit nebo konceptualizovat pojem „téma“ (Desantis a Ugarriza, 2000), která propojují jednotlivé rozhovory.

Konkrétní postup v rámci tohoto výzkumu spočíval v první řadě v přepisu jednotlivých rozhovorů. V další fázi byly stanoveny témata vycházející především z položených výzkumných otázek, která byla vyhledávána v jednotlivých rozhovorech. Tato témata byla následující: motivace příchodu do ČR, sociální vazby hrající roli v migraci do ČR, postavení rodinných vazeb v procesu imigrace, rizika a obavy spojené s relokací, sociální vazby po příchodu do ČR, problémy spojené s navazováním nových vazeb, role sítí v další potenciální migraci do ČR a zkušenost respondentů s českým imigračním systémem. V další fázi pak docházelo k propojování jednotlivých témat, hledání jednotlicích linií, ale také rozporů mezi těmito tematickými celky. Nakonec bylo přistoupeno k interpretaci takto utříděných dat. Tato interpretace je pak hlavním obsahem následujících kapitol.

6.4. Omezení

Obecným omezením kvalitativního přístupu k výzkumu je nemožnost zobecnění jeho výsledků na celou populaci (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 25). Není tak možné vztáhnout výsledky tohoto výzkumu na celou populaci kvalifikovaných migrantů v Praze, nebo říci, že tak, jak představuje tento výzkum, je možné vždy charakterizovat migrační sociální síť. Výsledky však mohou být vodítkem k tomu, jak tato sociální skupina funguje v rámci migrace a navést další výzkumy k určitým aspektům, na které je možné se zaměřit dále.

Dalším možným omezením tohoto výzkumu je, že se v případě cizinců žijících v ČR může jednat v některých případech o svého druhu uzavřené komunity, kdy nemusí být možné skutečně proniknout do hloubky dané migrační sociální sítě, neboť respondenti nemusejí být otevření k tomu, aby výzkumníkovi skutečně poodhalili strukturu vztahů v jejich skupině nebo se svou domovskou zemí.

V neposlední řadě je třeba si také uvědomit, jak specifickou skupinou jsou vysoce kvalifikovaní migranti žijící v ČR, a že při takto omezeném výběru respondentů je pravděpodobné, že nebudou postihnout některé národnosti v ní zastoupené, stejně tak nemůže tento výzkum pokrýt všechny obory, ve kterých tito pracovníci působí.

Autor také pracuje v migračním oboru a je tedy možné, že přistupuje k výzkumu již s jistými zkušenostmi s danou problematikou, které mu však nemusí dovolit nahlédnout na celý výzkum čerstvými očima.

7. Výzkumná zjištění

Následující kapitola přibližuje zjištění vyplývající z provedených výzkumných rozhovorů se skupinou vysoce kvalifikovaných migrantů žijících v Praze. Kapitola je strukturována podle chronologie migračního procesu. Nejdříve se tedy zaměřuje na získané poznatky o tom, jaké jsou důvody příchodu těchto jedinců do ČR, jaké sociální vazby hrály roli při této relokaci, a zda tyto kontakty nějak pomáhaly snižovat rizika a náklady spojené s jejich přesunem. Dále jsou popsány nové vazby a sítě, které respondenti dle svého popisu utvářeli po svém příjezdu do ČR, a s jakými problémy se v této oblasti potýkali a případně i nadále potýkají. Posléze jsou shrnuty odpovědi týkající se provázanosti imigrantů s jejich zeměmi původu, jejich role v imigraci dalších jedinců směrem do ČR a také potenciálních plánů do budoucna. Závěr této kapitoly pak přibližuje zkušenosti dotazovaných migrantů s českým imigračním systémem, a je zde nastíněna role, jakou při tomto procesu hráli vazby a kontakty zapojené do migračních sociálních sítí.

7.1. Imigrace do ČR a role sociálních vazeb

Základní mobilizační prvek pro relokaci zpovídaných jedinců vycházel už ze zaměření tohoto výzkumu na vysoce kvalifikované migranty pracující v Praze, a bylo jím tedy zaměstnání v cílové zemi. Za touto zjevnou motivací se ale skrývaly často další, důležité důvody, proč tito lidé migrovali za prací, a proč zrovna do České republiky.

7.1.1. Důvody příchodu

Například Anahid, původem z Arménie, která přicestovala do Česka před necelým rokem a pracuje jako auditorka v jedné nadnárodní korporaci, uváděla, že za jejím rozhodnutím, mimo samotnou nabídku práce, stála především politická situace v Arménii. *„Poté, co jsme se vrátila do Arménie po pracovním výjezdu v USA, tak tam byla velmi napjatá politická situace. A právě kvůli této situaci jsme já, a i můj manžel, začali přemýšlet o přesunu do jiné země. Do země, která bude obecně lepší, a více rozvinutá než Arménie. (...) a zároveň tam bude i bezpečno. Zvažovali jsme různé země v EU, když vtom přišla nabídka od mého manažera, že v pražských kancelářích hledají někoho na seniorní pozici. Tak jsem si zjišťovala nějaké informace a líbilo se nám, že Česká republika je evropská země a zároveň je to post-sovětský stát, což znamená, že je v mnoha směrech podobná naší zemi“* (Respondent č. 4).

V jiných případech hrála významnou roli nějaká přechodná zkušenost s Českou republikou a již tady dříve vytvořené kontakty. Bylo tomu tak u Ozana z Turecka, pracujícího několik let v oboru IT, který během svých studií strávil jeden semestr v rámci programu Erasmus na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. „*Chtěl jsem jít někam (na Erasmus, pozn. autora), kde je to malé a kde si budu moct odpočinout, a přitom naslouchat sám sobě. Ve Zlíně jsem pak potkal svoji budoucí snoubenku, která tam přijela z Polska, také na Erasmus. Poté jsem se začal koukat po práci a po škole, kde bych si dodělal magisterský titul, a i když jsem chtěl jet někam všude po světě, tak po Erasmu jsem chtěl být blízko své přítelkyni a ideální místo tak byla Praha, kde byla i nabídka dobrého pracovního místa a zároveň kvalitní univerzita. Tak jsem se přihlásil*“ (Respondent č. 6). Přiznával dále, že z počátku zvažoval jako cílovou zemi i Polsko, ale nakonec si vybral Prahu, jakožto podle něj kvalitnější místo k životu pro něj i jeho přítelkyni, kde dostal také právě dle svých slov ideální pracovní nabídku.

Za příchodem do ČR stála také náklonost konkrétně přímo k Praze jako městu. Tatiana, mladá Ukrajinka žijící a pracující v Praze necelé dva roky, si vybrala hlavní město potom, co jej několikrát v předchozích letech navštívila. „*Já jsem byla v Praze poprvé v roce 2012 a bylo to asi moje druhá zahraniční cesta, a pak ještě jednou v roce 2014. Potom jsem si řekla, to by bylo super žít a pracovat v Praze, protože mě to jako město zaujalo, vlastně jsem si ho zamilovala. Tak jsem se rozhodla hned po škole jít pracovat sem*“ (Respondent č. 5).

Ne vždy ale byl za rozhodnutím migrovat právě do České republiky konkrétní důvod. Praveen, IT softwarový inženýr, který je v ČR nejdéle ze všech respondentů, když přicestoval již před 9 lety, se dostal k relokaci do země dle svých slov poměrně nečekaně a trochu omylem. „*Přijel jsem nejdříve na pouhé vyslání do naší české pobočky, na zhruba tři týdny, abych pomohl s jedním projektem*“ (Respondent č.8). Neměl tak ani žádná velká očekávání od migrace do Česka, neboť si nemyslel, že by jeho pobyt zde měl být delší. „*Najednou se to ale vyvinulo tak, že ze tří týdnů byly najednou tři měsíce, a tak to šlo dál. Ze začátku bylo všechno závislé na práci, která se pořád protahovala a protahovala*“ (Respondent č.8).

Z výše uvedeného je tak patrné, že důvody příchodu byly u respondentů různorodé a jejich motivací tak nebylo vždy jen a pouze zaměstnání, ač i tento faktor označilo jako hlavní několik z nich. Například Abhishek z Indie připouštěl, že za jeho příchodem stálo jen a pouze vyslání jeho zaměstnavatelem na dlouhodobý projekt do Prahy (Respondent č. 3) nebo Vladislav, který šel také primárně za nabídnutou pracovní příležitostí (Respondent č. 2).

S tímto pozadím volby cílové destinace pro migraci souvisí úzce i očekávání migrujících jedinců od jejich nového místa k životu. Někteří z respondentů přiznávali, že neměli žádné zvláštní představy předcházející jejich relokaci. Brali věci spojené s jejich přesunem tak, jak přicházeli. Někteří, jako třeba Anahid nebo Ramazon, seniorní auditor z Tádžikistánu, měli s přesunem spojené naděje, že v nové zemi najdou kvalitnější a bezpečnější místo k životu.

7.1.2. Sociální vazby a migrace do ČR

V samotném procesu přesunu ze země původu do nové destinace zaujímají postavení všemožní aktéři, kteří jsou nejrůznějšími způsoby provázáni se samotnými migrujícími jedinci. Hrají zde roli rodiny, přátelé, zaměstnavatelé, relokační agentury a specializované poradenské firmy, anebo i náhodné známosti, které se mohou vyjevit jako zásadní v tomto procesu. Dále tak práce shrnuje a popisuje právě tyto vazby, které sehrávaly z hlediska respondentů stěžejní roli v jejich imigraci do ČR.

U čtyř respondentů nastal při jejich relokaci scénář, kdy byli tito lidé přesunuti v rámci jedné firmy z pobočky v zahraničí do zastoupení stejného zaměstnavatele v České republice. Týkalo se to obou indických migrantů, Anahid z Arménie a Ramazona z Tádžikistánu. U migrantů z Indie, kteří oba pracují pro různé IT společnosti, zajišťovala administrativní část procesu najatá poradenská firma, Anahid s Ramazonem poskytovala podporu přímo jejich firma, která má vlastní imigrační oddělení.

U Praveena a Abhishka, podle jejich odpovědí, tak vystupovala jako zásadní právě role slabých sociálních vazeb, které se vázaly směrem k relokačním týmům poskytujícím jim podporu. Abhishek, který se relokoval i společně se svojí rodinou například uváděl: *„Nemusel jsem opravdu nic zásadního řešit, všechno zajišťoval imigrační poradce, já jsem jen sháněl požadované dokumenty. Můžu říct, že celý ten proces byl opravdu hladký“* (Respondent č. 3). Podobně svou zkušenost popisoval i Praveen, kterému pomáhala jiná konzultantská firma, ale proces byl pro něj dle jeho slov také bezproblémový, a to právě díky poskytnuté podpoře. Později pak dodal, že část informací mu poskytli i jeho kolegové, kteří již v dané době pracovali v Praze, ale jejich zapojení nikterak nezdůrazňoval.

U Anahid a Ramazona, kteří oba pracují pro stejnou společnost, a která jim zajišťovala kompletně jejich přesun, vystupují jako důležité i další vazby mimo samotnou podporu imigračního týmu jejich zaměstnavatele. Anahid tak například popisovala, že imigrační tým z české pobočky jí a jejímu manželovi, kterému byl zařizován dlouhodobý pobyt za účelem

sloučení rodiny, poskytoval plnou podporu, a že díky této podpoře byl celý jejich imigrační proces velmi plynulý a hladký a ona sama tak nemusela téměř vůbec řešit administrativní stránku věci. Jako nejzásadnější zdroj informací a obecně jako stěžejní kontakt ale uváděla svoji krajanu z Arménie. *„Je to trochu zvláštní, je to žena, která mě najala v Arménii, pak byla trvale relokována do našich pražských kanceláří, a teď mě najala znovu právě do české pobočky. (...) Pomohla mi opravdu hodně, ptala jsem se jí na spousto otázek před mým příjezdem, a myslím si, že nejdůležitější osobou při takovémto přesunu je někdo, kdo je stejného původu, ze stejné země a kdo už má nějaké aktuální znalosti o dané zemi“* (Respondent č. 4). Dále dodávala, že jí a jejímu manželovi ještě výrazně pomohli i známí jejího manžela, kteří již taktéž žili v době jejich přesunu v Praze.

Ramazon měl podobnou, a dle jeho slov čistě kladnou zkušenost s týmž imigračním týmem. Zaměstnavatel mu pak mimo podpory s procesní stránkou věci zajistil i ubytování na několik prvních měsíců a cítil velkou podporu v průběhu celé své relokace. Ale i u něj se vyvstali jako nejzásadnější jiné vazby. *„Už před svým příchodem jsem tady měl nějaké přátele, a musím říct, že hlavní vliv na mě měli právě oni. Líbí se jim tady, a právě oni mě nalákali do Prahy“*. Stěžejní postavení má pak v tomto okruhu Ramazonových přátel jeden jeho známý původem z Ukrajiny, který již dlouhodobě pracuje a žije v Praze, a který mu doporučil a následně i dohodil přímo konkrétní pracovní místo. *„Byl to pro mě rozhodující faktor, když mi doporučil Prahu. Dával mi pak informace o práci, o atmosféře, celkově o prostředí v Česku, takže jsem díky němu přesně věděl, kam jedu“* (Respondent č.7).

Druhou skupinu respondentů odlišuje od výše uvedených příběhů a charakterizuje to, že nebyli relováni či vysláni v rámci jedné společnosti, ale naopak přicházeli k novým zaměstnavatelům, v některých případech i bez výraznější podpory z jejich strany během imigračního procesu. Kvůli těmto odlišnostem v jejich přesunech vyvstávali také odlišné sociální vazby jako ty, které zastávali hlavní úlohu při tomto životním milníku.

Mezi ty, kteří si vyřizovali z větší části své pobyty sami patří Ozan a Vladislav. Ozan si zařizoval zaměstnaneckou kartu pouze s minimální pomocí svého budoucího zaměstnavatele (tato pomoc spočívala především ve vytvoření volného pracovního místa nebo zajištění potřebných dokladů ze strany zaměstnavatele jako je např. pracovní smlouva). Zásadní roli u něj dle jeho slov tak hrál kontakt na jednoho českého kamaráda, se kterým se seznámil během svého pobytu v USA v rámci programu Work and Travel. *„Před mým příchodem jsem se ho ptal na všechno, jak se dostat z nádraží někam, jako udělat tohle a jak*

tamto. Dokonce před mým příjezdem za mě zaplatil zálohu za pronájem bytu, protože jsem nechtěl posílat tolik peněz z Turecka“ (Respondent č. 6) Přímo s imigračním procesem mu ale tento kamarád nemohl pomoci, protože sám se v českém imigračním systému neorientoval, takže se musel Ozan spolehnout sám na sebe.

Vladislav svoji zkušenost popisuje tak, že si veškeré záležitosti zařídil téměř výhradně sám. Velmi důležité pro něj dle jeho slov bylo nastudovat si všechny stěžejní zákony. *„Projel jsem si všechny zákony, prostě pro jistotu, abych věděl, co můžu a co nemůžu. Pak už jsem si všechno víceméně zařídil sám ohledně víza, vyplnil formuláře, podal žádost.“* (Respondent č.2). Dále dodával, že i následná prodloužení své zaměstnanecké karty podávaná již na území ČR si vyřizoval vždy sám, maximálně s pomocí ruských webových stránek určených ruským imigrantům žijících v České republice.

Další, kdo se přišel do Prahy k úplně novému zaměstnavateli, a kdo zmiňoval jako pro sebe stěžejní sociální vazby nějaké jiné než právě ty spojené se zaměstnáním, byla Tatiana, respondentka původem z Ukrajiny. Ta uváděla jako nejvýznamnější kontakt při svém cestě do ČR známou své matky z Kyjeva. *„To byla nějaká žena, která to vyřizovala už pro svoji dceru a obecně takto pomáhala už dalším Ukrajincům 10 let. A ona pak zařídila všechny potřebné doklady, určitě má nějaké vazby tady v Česku, které ji s tím pomáhají. Já jsem přinesla jen všechno o co mě požádala, a dál jsem už nic moc nemusela dělat“* (Respondent č. 5). Tatiana byla také jediná, která přímo sama od sebe zmínila výrazněji roli některého ze členů své rodiny při jejich přesunu. Na to, jakou úlohu plnily rodiny ostatních respondentů, se zaměřuje více jedna z následujících podkapitol.

7.1.3. Rizika spojená s migrací

Jedním z předpokladů teorie migračních sítí je to, že tyto sítě pomáhají snižovat rizika a náklady spojené s migrací (Massey, et. al. 1993, s. 449). Odstavce níže se zaměřují tak na to, jak a jestli vůbec zpovídání vysoce kvalifikovaní pracovníci vnímali právě rizika před, během a po jejich přesunu do Prahy.

Značná část respondentů uváděla, že si nepřipouštěla velká rizika při migraci do ČR. Tato nižší míra obav z relokace do nové země často pak pramenila podle jejich slov právě z jistot, jaké jim nabízelo pokrytí jejich přesunu ze strany zaměstnavatelů a relokačních agentur. Někteří, jako třeba Anna z Ruska si nepřipouštěli vůbec žádné problémy: *„Já jsem z ničeho neměla strach ani obavy, prostě jsem se sbalila a jela“*. (Respondent č. 1). V podobném

duchu se k případným obavám vyslovil i její krajan Vladislav: „*Žádné obavy jsem neměl, protože tohle je hrozně klidná země, takže čeho se bát?*“ (Respondent č. 2).

Právě nižší míru obav a rizik spojených s touto výraznou životní změnou, jakou migrace je, vystihoval svými slovy Abhishek: „*Uvědomoval jsem si, že to bude velká změna v mém životě, i v životě mé rodiny. Ale že bych se něčeho obával? To určitě ne. Asi tomu pomohlo právě to, že jsem věděl, že mám v Česku vše do začátku zařízené díky pomoci mé firmy a týmu, který mi se vším pomáhal*“ (Respondent č. 3).

Obecný strach z výsledku imigračního řízení vyjadřovala pouze Tatiana, která si uvědomovala riziko zamítnutí její žádosti o zaměstnaneckou kartu. „*To je takový ten strach, který prostě asi vždycky máš*“ (Respondent č. 5). Ta také dodávala, že se obávala, jak bude vypadat navazování nových přátelství. „*Já jsem měla strach, že se tady nebudu mít s kým jak seznámit, ještě byl covid, hned po příjezdu práce z domova, takže z toho jsem měla obavy. Zhruba ve stejné době se sem ale přestěhovala ještě jedna kamarádka z Ukrajiny, a to je super, že je tady někdo, s kým se můžeš hned bavit ve svém rodném jazyce. (...) Po několika měsících jsem se začala bavit se skupinou Čechů. Chodíme spolu na akce, na fotbal, je to teď trochu složitě, ale snaží se v té skupině udržet a mít tak kontakt s místními*“ (Respondent č. 5). Těmito novými přátelstvími tak podle svých slov zahнала již veškeré obavy, které měla spojené se svým příjezdem.

Jako konkrétní obava byla na skrz rozhovory zmiňována jedna určitá věc, a to strach z možné jazykové bariéry. Tuto nejistotu sdíleli Anahid, Tatiana, Praveen a Ramazon, který doslova zmiňoval, že to jediné, čeho se obával, byl právě český jazyk (Respondent č. 7).

S jazykovou bariérou se pojil i strach z toho, že bude právě díky ní komplikované navazovat nové vztahy po příjezdu do země. Tuto obavu vyjadřovala především Anahid, když uváděla následující: „*Moje největší obava byla z možnosti dělat si přátele v Česku, že to bude komplikované. A to se později i potvrdilo*“ (Respondent č. 4). Podobnou nejistotu vyjadřovala pak i Tatiana z Ukrajiny. Ta, i když se učila česky již před svým příjezdem, si nebyla jistá svojí češtinou a nevěřila, že si dokáže najít nové kamarády, když nebude umět dokonale česky (Respondent č. 5).

Specificky tento potenciální problém popisoval Praveen, který je v České republice ze všech respondentů nejdéle: „*Hlavní výzva byl jazyk. Když jsem migroval, alespoň já jsem měl ten pocit, tak tady ještě tolik lidí nemluvílo anglicky. Věděl jsem něco málo o Česku, a něco málo*

o Praze, ale před lety bylo mnohem těžší zjistit něco víc, takže jsem měl trochu strach z neznáma, nevěděl jsem přesně co očekávat a představa, že se k tomu ještě nedomluví, nebyla moc veselá“ (Respondent č.8). Zároveň se, alespoň podle tohoto indického respondenta, schopnost domluvit se anglicky, obzvláště u mladších ročníků, razantně zlepšila během jeho pobytu.

7.2. Rodiny jako součást migračních sítí

Jak již bylo zmíněno výše, téměř nikdo z respondentů nezmiňoval přímo svoji rodinu jako zásadní součást jejich imigračního procesu. Neznamená to však, že by příbuzní dotazovaných nehráli vůbec žádnou roli v jejich uvažování o migraci, v poskytnuté podpoře či v plánech, které mají do budoucna.

Dva z respondentů, Anahid a Abhishek se relokovali společně se svými rodinami, Anahid s manželem, Abhishek s manželkou a synem. Abhishek uváděl, že kvůli rodině musel zvažovat spoustu okolností nad rámec samotného imigračního procesu. *„Přesun do ČR byl velmi jednoduchý, z administrativní stránky nám imigrační tým vše zajistil (...). Musel jsem ale sám hledat vhodnou školu, práci pro moji ženu, dlouhodobé bydlení. S tímto nám už nikdo nepomohl“* (Respondent č. 3).

Rodiny, především pak rodiče, poskytovali následně podporu při migraci svých dětí různými způsoby, ať už pomocí informací a rad, tak i materiálním zajištěním, které pomáhalo mnoha z respondentů v jejich začátcích. Všichni z dotazovaných avšak zmiňovala omezené zapojení svých starších příbuzných. Tato podpora trvala většinou pouze do doby jejich skutečného odchodu ze země původu.

Například Ramazon k tomuto tématu uváděl následující: *„Rodina mě hodně podporovala, má manželka, mí rodiče. Rodiče hlavně radami a finančně při mých předchozích cestách do zahraničí, kdy jsem pracoval nějakou dobu v Rusku. Teď při mé relokaci do Česka už ale bylo všechno víc na mě, protože už jsem přece jen měl nějaké zkušenosti a zároveň už jsem pracoval“* (Respondent č. 7). Ramazon by dále v rámci svých rodinných vazeb chtěl, aby ho do ČR následovala jeho manželka *„je to všechno ale mnohem komplikovanější, protože si musím vše zařizovat sám, protože mi už nepomáhá zaměstnavatel“* (Respondent č.7).

Podobnou zkušenost se zapojen rodičů má i Praveen, který migroval velmi mladý. Jeho matka a otec ho podporovali právě v počátcích jeho cestování po světě, a také při migraci do České republiky. Omezenou působnost rodičů potvrzuje i Anahid, která jejich úlohu shrnuje

následovně: „*Jejich pomoc sahala do momentu, kdy jsme opustili letiště v Praze*“ (Respondent č. 4), přičemž zdůrazňovala důležitost vystoupení ze sféry vlivu vlastních příbuzných v určitém věku.

Jako jediná přímé zapojení své rodiny zmiňovala Anna z Ruska, která viděla svoji rodinu jako nejzásadnějšího aktéra svého přesunu: „*Za mnou přišla jednou máma, jestli nechci do Česka, tak jsem řekla tak jo. (...) Dál mě (rodiče) podporovali i finančně, a to i během prvního půl roku tady*“ (respondent č. 1). K tomu dále dodává, že zde neměla žádné kontakty před svým příjezdem. Anna společně i s Vladislavem zároveň potvrzovali, že pro ně, a i obecně pro další Rusy, je přirozené udržovat v České republice kontakty především s dalšími lidmi stejné národnosti. Anna závěrem pak zmiňuje, že v Rusku bylo v posledních letech populární, aby rodiče poslali své dítě studovat nebo pracovat, do zahraničí, především pak do západních zemí (Respondent č.1).

Rodiny všechny respondenty pravidelně navštěvují v ČR, ale jednalo se vždy pouze o krátkodobé pobyty. Ozan pak jako jediný uvedl, že by si přál, aby se k němu v České republice připojili právě jeho rodiče. Za neochotou usadit se zde natrvalo nebo alespoň dlouhodobě stojí například u Praveenových rodičů to, že „*je to úplně jiné prostředí, kultura. A další problém je jídlo, kdy v Indii máte mnohem víc různorodých množností, což by tady byl pořád problém*“ (Respondent č. 8).

7.3.Sociální sítě v ČR

Tato podkapitola shrnuje výzkumná zjištění ve spojitosti s tím, jaké sociální vazby mají dotazovaní vysoce kvalifikovaní migranti v České republice. Popisuje, na jakých základech, vyvstávaly u této skupiny nové sociální vazby po jejich příchodu do Prahy, na jaké vazby navazovali, a která z těchto sociálních propojení jsou pro ně důležitá. Utvořený sociální kapitál může pak hrát roli v migraci dalších jedinců, ve snižování nákladů a rizik potenciálních budoucích migrantů a sehrávat samozřejmě i významnou roli v pobytu a přesvědčení zůstat v novém státě u stávajících migrantů. První část se zaměřuje na výpovědi cílové skupiny o jejich sociálních vazbách v ČR. Dále se potom práce věnuje problémům, se kterými se při navazování nových vazeb setkávali a v závěru této podkapitoly je přiblížena návaznost získaných vztahových spojení na další potenciální migraci do ČR, neboli jakou pozici zastávají sítě v případné budoucí imigraci dalších jedinců a zda tak pomáhají udržovat migrační toky.

7.3.1. Vazby spojené s pobytem v ČR

Rozdíl mezi tím, jaké a jak hluboké sociální vztahy měli jednotliví respondenti, se odvíjel od toho, jak dlouho dobu již v České republice pobývali v době výzkumu. U migrantů, kteří zde byli zatím kratší dobu, přibližně do jednoho roku, se jevily jako zásadní a zároveň nejjednodušejí a nejrychleji tvořené sociální vazby ty, vyvstávající z jejich pracovního prostředí. Tyto v rámci zaměstnání utvořené vazby a přátelství popisovala například Anahid, která je v ČR první rok: *„Mám přátele hlavně mezi lidmi, které jsem potkala v kanceláři, ale možná je to tím, že jsem zde teprve krátkou dobu, ale není to tak, že bych s těmi lidmi vyloženě chodila někam ven nebo na společné večere.“* (Respondent č. 4). Tito přátele pak jsou převážně jiné národnosti než české a jedná se nejčastěji o lidi z bývalých post sovětských republik.

Podobně složenou sociální skupinu kolem sebe má i Ramazon, který je zatím taktéž jako Anahid necelý jeden rok v Praze. Dle svých slov se nejčastěji stýká s lidmi z Tádžikistánu, Ruska nebo Ukrajiny. *„Obecně se dá říct, že se nejvíce stýkám s rusky mluvícími lidmi z post sovětského prostoru“* (Respondent č.7). Většina těchto vztahů pochází z práce a z předchozího studia v Kazachstánu, kdy někteří z jeho spolužáků také migrovali do Prahy. *„Mezi Čechy mám také přátele, ale zase bych nedefinoval, že tak blízké. (...) Jsou to zatím spíše pracovní přátelství“* (Respondent č.7). Oba respondenti se tak shodovali, že zatím nenavázali po svém příchodu příliš hluboké sociální vazby, a že větší přátelství si teprve vytvářejí.

I další z vysoce kvalifikovaných migrantů zmiňovali, že jejich sociální skupina je složena především z lidí, které poznali skrze svoji práci. Avšak tyto vazby jsou podle nich již pevnější a mluvili tak o pro ně významnějších přátelstvích, které se přelévají i do jejich života mimo práci. Anna z Ruska tak popisovala svoji sociální skupinu jako složenou převážně z kolegyně taktéž z Ruska. *„V práci jsem se seznámila s kamarádkami z Ruska a v podstatě se bavím jen s nimi“* (Respondent č. 1). Podobně mluvil i Vladislav, který navázal ve své práci ale přátelské vztahy, na rozdíl od Anny, především s Čechy. K tomu dodával: *„Neříkám to úplně rád takto, ale vlastně jsem ani nechtěl mít tady nějaké přátele z Ruska. (...) Češi jsou hrozně milí, je s nimi sranda. S kamarády z Česka jezdíme na společné dovolené a je to skvělé“* (Respondent č. 2).

Více různorodou, avšak také z pracovního oboru vycházející, skupinu přátel měl Ozan. „*Mám přátele z Kostariky, Indie, Turecka apod. s těmi se pravidelně setkávám, chodíme do hospod a tak. Je to skupina pěti šesti opravdu dobrých kamarádů, se kterými jsem se poznal během několika posledních let v oboru (IT, pozn autora)*“ (Respondent č. 6). Jeho sociální síť doplňuje pak již výše zmíněný kamarád z dob jeho pobytu v USA, který mu pomáhal během jeho relokace do ČR.

Bohatší sítě kontaktů měli pak ti respondenti, kteří zde žijí s partnerem. Ve všech případech šlo o partnery taktéž s vysokoškolským diplomem, a i jejich přátele tak byli převážně další vysoce kvalifikovaní pracovníci. Anahid se tak mimo své pracovní kontakty setkává s arménskými přáteli svého manžela, se kterými tráví i společné víkendy (Respondent č. 4). Anna, která má za přítele českého občana, tak vděčí dle svých slov za jediná přátelství mimo svoji ruskou pracovní komunitu právě tomuto vztahu, kdy díky partnerovi tvoří zhruba čtvrtinu jejích aktivních kontaktů i Češi. „*To jsou právě kamarádi, a i rodiče od přítele, se kterými se taky pravidelně setkáváme, chodíme třeba do hospody a tak*“ (Respondent č. 1).

Poměrně odlišně strukturovanou síť kontaktů měl Praveen. Jeho sociální skupina je podle jeho popisu složena převážně z expatů, ale z těch, které potkal mimo práci, neboť se snaží striktně oddělovat osobní a pracovní život. Sám pozoroval změnu uspořádání svých známostí během doby, kterou již v ČR strávil. I u něj pak ale hraje roli to, že jeho již dlouholetá partnerka je z České republiky, a má tak podobně jako další i několik přátel mezi Čechy. „*Byl jsem ze začátku odkázán jen na indickou komunitu, protože jsem neuměl vůbec jazyk a byl jsem tady nový. Ale postupně během času se skupina mých přátel měnila, až mám teď téměř polovinu přátel z Česka, a to také díky mé přítelkyni*“ (Respondent č.8).

7.3.2. Problémy při utváření nových vazeb v ČR

Tvorba nových kontaktů, přátelství a rozšiřování vlastního sociálního kapitálu může být po příchodu do úplně nového, často i neznámého prostředí komplikovanou záležitostí. Imigranti tak v cílových zemích mohou čelit určitým překážkám, pokud jde o jejich zapojení se do sociálního života.

Jednou ze zmiňovaných překážek byly například kulturní rozdíly. O tomto problému mluvila Tatiana ve spojitosti s navazováním přátelským vazeb s jejími novými českými kamarády. „*Nemůžu znát prostě všechny české filmy, odkazy na určité věci a tak. Je tak těžké někdy chápat humor, cítím se kvůli tomu pak občas ve společnosti ostatních divně*“ (Respondent č.

5). Důležité v těchto chvílích je její napojení se na domovskou krajinu, prostřednictvím již výše zmíněné kamarádky z Ukrajiny, která se relokovala v podobné době jako Tatiana. „Hlavně na začátku byla důležitá ale ještě ta předchozí vazba na Ukrajinu, protože když se večer domů vracíš sám, cítíš se na nic, no a chceš někomu dát vědět svoje pocity, tak je to důležitý“ (Respondent. č.5).

Někteří z dotazovaných vysoce kvalifikovaných migrantů uváděli, že je pro ně problematické navazovat nová přátelství a další sociální vazby v České republice, ať už s ostatními migranty nebo s Čechy, z důvodu jejich velkého pracovního vytížení. „Odcházím do práce v 8 ráno, vracím se pak často až ve večerních hodinách. V tomto čase není moc možností, jak si najít nové přátele, nebo se s někým někde seznámit“ popisoval Abhishek (Respondent č. 3). Podobnou zkušenost má pak třeba i Anahid: „Když se vrátím z práce, jsem tak unavená, že už zvládnu jít jen spát. (...) Myslím, že ten proces navazování přátelství je tak díky tomuto mnohem pomalejší, než bych sama chtěla“ (Respondent č. 4).

Jak již bylo naznačeno výše, jako další možný problém se některým vysoce kvalifikovaným migrantům jevil dopředu český jazyk. Ten jako překážku pro navazování nových známostí, ale i pro kariérní růst, zmiňovali především Anahid a Ramazon.

„Jazyková bariéra je opravdový problém. Podle mě lidé v Česku kladou velký důraz na tento fakt (na schopnost dorozumět se česky, pozn. autora) a bylo by mnohem jednodušší poté navazovat přátelství, kdyby člověk mluvil česky. Chodím na kurzy češtiny provozované firmou jednou týdně, protože si to kvůli práci nemohu dovolit vícrát. Mluvím zatím velmi málo a doufám, že brzo budu schopná komunikovat mnohem lépe“ (Respondent č. 4)

Respondentka také uváděla, že jazyková bariéra není problémem pouze při navazování nových sociálních vztahů, ale také představuje v určitém bodě nepřekonatelnou překážku pro kariérní postup v zaměstnání. „Pokud se ale nenaučím perfektně česky, tak mi došlo, že to bude také překážka pro moji kariéru. Zaměstnavatel mi přímo řekl, že pro povýšení musím umět komunikovat s klienty v jejich jazyce, což je čeština. A já nechci, aby moje kariéra kvůli tomuto trpěla“ (Respondent č.4).

Ramazon, na rozdíl od Anahid si pochvaloval, že u češtiny jde o velmi podobný jazyk ruštině a také to, že se jej zvládá učit poměrně rychle, i když má pouze také jednu hodinu týdně kvůli svému pracovnímu vytížení. Ale také i on sdílel podobné dojmy z konverzací s českými přáteli. „Tohle je jen můj osobní dojem, ale když jsme někde na jídlu s mým týmem

nebo máme nějaký call, tak se někdy cítím lehce nepříjemně, protože jen kvůli mně musí ostatní mluvit anglicky. A to stejné mám se svými klienty, kteří obzvlášť když jsou ze starší generace, tak je pro ně těžké mluvit anglicky, i když se snaží“ (Respondent č.7). Na problémy tak naráží jak v osobním životě při navazování nových sociálních vztahů, tak i v profesním životě, kdy ale nezmiňuje jazyk jako zásadní překážku kariérního růstu jako Anahid.

Je třeba také uvést, že ne všichni respondenti vnímali nějaké problémy ve spojení s navazováním nových přátelství. Jako zásadní viděli v tomto svoji komunikativnost a společenskost. Například Anna uváděla: *„Já jsem komunikativní typ, takže jsem se nikdy s žádnými problémy nesečkala“* (Respondent č. 1). Velmi podobně pak mluvil i Ozan. Je důležité ale zmínit, že oba respondenti uvedli, že ve své nejbližší sociální skupině nemají téměř žádné Čechy, u Anny jsou to především ruské kamarádky a u Ozana různorodá skupina IT expertů.

7.3.3. Role sociálních vazeb v potenciální imigraci do ČR

Navázaná přátelství, nové kontakty, nebo i staré známosti, které pojí imigranty se zemí jejich původu. Všechna tato spojení mohou být podstatná pro další potenciální imigranty, kterým mohou informace a další pomoc od již relokovaných jedinců značně ulehčit proces jejich migrace. Další řádky tak přibližují, jak svoji úlohu v těchto řetězcích vnímají dotazovaní vysoce kvalifikovaní pracovníci ze třetích zemí žijící v Praze.

Přímo aktivní pomoc s relokací poskytovali pouze dva z respondentů. Ozan z Turecka pomáhal, díky svým vlastním zkušenostem s českým imigračním systémem, jednomu ze svých přátel ze země svého původu. Poskytoval mu informace, pomáhal s přípravou žádosti o povolení k pobytu a také po příjezdu objednal registrační schůzku na ministerstvu vnitra (Respondent č. 6).

Nejaktivněji si doposud v tomto směru počínal Vladislav, který připouštěl, že pomáhal až 15 dalším lidem z Ruska, aby se dostali také do Prahy, přičemž jeho pomoc spočívala především v dodávání potřebných informací o imigračním procesu a o životě v Česku (Respondent č. 2).

Propojení čistě na bázi pracovních vztahů ve spojení s doporučením České republiky jako cílové země pro imigraci, uváděl Ramazon, který od svého příchodu do ČR popisuje zemi jako skvělou destinaci svým bývalým kolegům z ruské pobočky jeho firmy. Ti ale za současné situace (pozastavení příjmu žádostí z Ruska a Běloruska kvůli válce na Ukrajině)

nemohou přijet. Sám přiznával, že se neodvážil nikomu ještě aktivně přímo radit a pomáhat s imigrací do ČR vzhledem k tomu, jak dlouho je sám zatím v zemi (Respondent č. 7). Téměř identicky potvrdovala svoje zapojení do migračních toků i Anahid, která taktéž láká bývalé kolegy z její domácí pobočky, v tomto případě z Arménie.

Na druhé straně jsou ale i cizinci, kteří cíleně nechtějí pomáhat nikomu dalšímu. Vedou je k tomu různé důvody. Respondent z Indie Praveen nechce radit s imigračním procesem, protože podle něj o procesu nic neví, kvůli tomu, že jeho relokaci zařizovala kompletně najatá konzultantská společnost. Dodával také, že již nemá mnoho vazeb na svoji rodnou Indii, takže ani nemá komu by s přesunem radil. Přímo nechut' někomu dalšímu pomáhat vyjadřovala Anna. *„Jakmile jsem přijela, a viděla, kolik těch Rusů tady je, tak jsem si říkala, ať je jich tady míň. Takže jsem nikomu přímo migraci sem nedoporučovala a ani nikomu neradila“* (Respondent č. 1).

7.4. Zkušenosti s českým imigračním systémem

Poslední část kapitoly výzkumných zjištění se věnuje zkušenostem, které mají dotazovaní vysoce kvalifikovaní imigranti s českým imigračním systémem. Rozdílné dojmy z procesu provázejícího získání pobytového oprávnění v ČR vycházely z toho, zda těmto jedincům pomáhaly výrazně s jejich migračním řízením některé z relokačních agentur, nebo zda si o svá povolení k pobytu žádali z větší části sami. A i přes tyto rozdíly bylo možné najít ve výpovědích několik jednotlicích prvků, kdy cizinci naráželi na podobné problémy vyvstávající z praktické roviny české imigrační politiky.

Pro některé z respondentů byla například nepochopitelná nutnost, navštěvovat osobně česká velvyslanectví několikrát po sobě. To se stává problematickou překážkou především ve chvíli, kdy cizinec bydlí stovky kilometrů od ambasády a stráví tak na cestách i desítky hodin, jako tomu bylo v případě Ozana. Ten, jak bylo zmíněno již výše, si zařizoval většinu své žádosti o zaměstnaneckou kartu sám a měl tak bohatou zkušenost s celým procesem. *„Příprava na celý proces, najít si na všech stránkách ministerstva, co je potřeba, vzala hodně času. (...). Shánění informací, co bude potřeba ale bylo hrozně matoucí. Podávalo jsem žádost v Ankaře, ale bohužel jsem našel stránku Istanbulského konzulátu, který chce úplně jiné dokumenty na jiných vzorech, takže jsem pak musel všechno předělávat“* (Respondent č. 6). Ozan si dále stěžoval na fakt, že musel vynaložit také spoustu času a peněz na překlad všech dokumentů do češtiny a jejich apostilizací (vyšší ověření listin, pozn.

autora). „*Moc jsem nechápal ani to, že musím jet osobně pro vízum na ambasádu. Cesta do Ankary mi vždy trvala skoro celý den. Když jsem žádal dříve o vízum do USA, tak mi jej po schválení poslali poštou*“ (Respondent č. 6). Nad nutností navštívit velvyslanectví v Kyjevě pokaždé osobně se podívovala i Tatiana. „*Nikomu nešlo dát plnou moc, všechno jsem musela udělat já sama*“ (Respondent č. 5).

Částečně nepříjemný zážitek si dle svých slov odnesl i Ramazon, při vyzvedávání svého vstupního víza na ambasádě: „*Myslím, že to bylo nedorozumění mezi námi a ambasádou, kdy úředník požadoval jiné pojištění, než jsem měl já. Nakonec se ale ukázalo, ale jen díky telefonátům přímo z naší firmy na ambasádu, že mám pravdu já a vízum mi vydali*“ (Respondent č.7). O veškeré následné interakci s českým imigračním systémem vyprávěl poměrně pozitivně. Proces na něj působil jako plynulý a bezproblémový, a to ale hlavně díky tomu, jak sám uváděl, že mu se vším pomáhal přímo jeho zaměstnavatel.

Další problém, který zmiňovala část respondentů, a který byl zmíněn i výše v teoretické části práce, je ten, že proces provázející schvalování a vyzvedávání pobytových oprávnění je časově velmi náročný. Ozan čekal na rozhodnutí 3 až 4 měsíce, což podle jeho slov bylo nepřiměřeně dlouho, obzvláště když tuto dobu srovnával se svojí žádostí o vízum do USA, které mu schválili během jednoho týdne. Vladislav potom popisoval svoji zkušenost s řízením o prodloužení zaměstnanecké karty na území České republiky, kdy na to, aby obdržel fyzicky svoji novou kartu pobytového oprávnění musel čekat přibližně 6 měsíců (Respondent č. 2).

Imigranti, kteří mají zkušenost s cizineckou policií, se shodují na tom, že právě zde je potkaly nejnepříjemnější situace. Hlavním problémem tohoto pracoviště je podle nich jazyková bariéra, neboť nikdo z dotazovaných se tam nesetkal s nikým, kdo by mluvil anglicky, a pro cizince tak bylo velmi komplikované na tomto pracovišti vyřídit potřebné záležitosti. „*Byla jsem popravdě šokovaná, je to instituce pro cizince, policie pro cizince, a očekávala jsem, že tam všichni budou mluvit anglicky nebo alespoň rusky. A pak jsme tam šli a nikdo, nikdo tam nemluvil jakýmkoliv cizím jazykem,*“ popisovala své zážitky s cizineckou policií Anahid (Respondent č. 4).

Na fakt, že v téměř veškerém styku s českými imigračními úřady naráží pouze na češtinu upozorňoval i Ozan: „*Potom co jsem obdržel vízum, jsem dostal papírek s kroky, co mám dále udělat. Ten papírek byl v češtině. Musel jsem dát vědět svému kamarádovi z Česka, aby*

mi to přeložil. Tohle mi přišlo opravdu bizarní“ (Respondent č.6). Problém měl poté Ozan i s registrační schůzkou po svém příjezdu do ČR, kdy nebylo možné získat registrační schůzku ve 3 dnech po příjezdu (zákonná povinnost, pozn. autora), kvůli kapacitě pracoviště, a ještě na něj tehdy na lince nikdo nemluvil anglicky, takže mu schůzku nakonec zajistil jeho zaměstnavatel. Po svém příjezdu do Česka, podobně jako ostatní účastníci výzkumu, nechápal, proč se nedomluví anglicky ani na pobočkách ministerstva vnitra.

Nepříjemný pocit z jednání na ministerstvech mělo pak několik z respondentů. Své dojmy a jistou míru pochopení vyjadřovala Anna: *„Na ministerstvu jsou často nepříjemní, ale chápu, proč jsou tam nepříjemní. Lidé se jich tam ptají na blbé otázky, nebo zapomenou pas a podobně“* (Respondent č. 1).

Jako zásadní pro lepší dojem z pracovišť odboru azylové a imigrační politiky se jevila pomoc zaměstnavatelů, potažmo najatých konzultantských firem, které posílali své zaměstnance, aby asistovali cizincům, svým klientům, během jejich schůzek na ministerstvu. Za stěžejní tuto pomoc popisovala Anahid, Ramazon, Abhishek nebo Praveen. *„Myslím, že jen díky tomu najatému právníkovi, na mě byli úředníci milí,“* potvrzovala roli doprovázejících konzultantů Anna (Respondent č. 1).

Praveen, nejdéle v Česku žijící imigrant z respondentů, mluvil o současné situaci na pracovištích jako jediný veskrze pozitivně. Podle něj se totiž podmínky na pobočkách odboru azylové a migrační politiky výrazně zlepšily za dobu jeho pobytu. *„Dříve tam býval úplně čistý chaos. Nikdo nevěděl, kam má jít, nefungovala tam žádná organizace. Ted' když jsem byl naposled na Chodově (jedné z poboček MV ČR, pozn. autora), tak to bylo naopak velmi strukturované a viděl jsem úředníky mluvit anglicky, což je velmi příjemná změna, protože to dřív nebylo normální“* (Respondent č.8). Vyvracel tak dojmy některých jiných cizinců, kteří ze svých návštěv nabyli dojmu, že anglicky se není zde možné domluvit.

8. Diskuze výzkumných zjištění

Předchozí odstavce přinesly shrnutí zjištění získaných prostřednictvím rozhovorů se skupinou vysoce kvalifikovaných migrantů žijících v Praze. Tato kapitola propojuje tyto poznatky s výše popsanými teoretickými východisky a s poznáním dřívějších výzkumů věnujících se migrační sítím kvalifikovaných migrujících pracovníků. Dochází zde tak ke konfrontaci jednotlivých teoretických prvků s výzkumnými zjištěními, přičemž nejdříve se zaměřuje text na samotné migrační sítě a roli slabých a silných sociálních vazeb v nich. Dále popisuje jakou roli hráli a hrají tyto sítě ve usnadnění migračních pohybů a na závěr se zabývá zjištěními spojenými s českým migračním systémem.

Z popisu zkušeností s migrací a sociálních vztahů a dalších propojení získaných během relokačního procesu těchto jedinců do ČR či během pobytu zde, nevyplývá žádný jednoznačný jednotící prvek. Provedené rozhovory spíše poukazovaly na značnou pestrost charakteru sociálních sítí oslovených migrantů a na to, že jednotlivé složky těchto sítí (zaměstnavatel, přátelé, rodina, kolegové atd.) v nich hrají různorodé role.

8.1. Migrační sítě, slabé a silné sociální vazby

Ve výchozích pojetích sociálních vazeb v migraci se střetávají dva pohledy na roli těchto propojení. Na jedné straně je zde pojetí, které vidí jako zásadní pro zisk rozdílové výhody v procesu migrace, a tedy významně ulehčující migrační proces a snižují jeho rizika a náklady, slabé sociální vazby (Granovetter, 1973). Oproti tomu silné sociální vazby mohou podle dalších autorů naopak přinést větší množství a kvalitu prostředků potřebných během přesunu do nové země (Garip, 2008, s. 593 podle Coleman, 1988).

To, jaký typ sociálních vazeb uváděli respondenti jako pro ně zásadní se odvíjel od toho, jak moc byli podporováni svým zaměstnavatelem a to, zda byli relokováni mezi pobočkami jedné společnosti, nebo si museli sami nejdříve hledat novou pracovní pozici v České republice.

Významnou roli slabých vazeb zdůrazňovali oba indičtí respondenti, oba přesunuti v rámci svých IT firem a Anahid s Ramazonem, kteří taktéž zažili přesun podporovaný jejich vlastní společností. Tito jedinci zdůrazňovali důležitost relokačních týmů, které jim pomáhali s veškerým imigračním procesem, pokud jde o zajištění administrativní stránky věci, asistenci na pracovištích ministerstva vnitra nebo také zajištění ubytování na několik prvních

měsíců po příjezdu těchto lidí do České republiky. Dále i prvotní informace o práci v Česku zjišťovali především skrze své pracovní kontakty, které pro tyto respondenty zůstávaly i jako hlavní po jejich příjezdu do ČR, kdy si první přátelství tvořili právě na svých pracovištích. Jak dokládá poté Praveen, až postupem času začal poté navazovat silnější sociální vztahy s novými přáteli, které se snažil právě i striktně oddělit od svého pracovního života (Respondent č.8).

V rámci těchto vazeb bylo možné sledovat i udržování migračních toků vysoce kvalifikovaných migrantů v čase, kdy například Anahid doporučila migraci do ČR její dřívější kolegyně z Arménie, Ramazonovi pak jeho manažer, se kterým dříve pracoval v Rusku a Praveen se obracel s prvními dotazy na své kolegy z Indie, toho času již v Praze.

Takto popsána role slabých vazeb odpovídá i zjištěním Liu (2013, s. 1271-1272), která došla na základě Garipovi (2008) práce o migračních sociálních vazbách k tomu, že slabší vazby hrají významnější roli v rozhodnutí migrovat než ty silné. Využití těchto vazeb u těchto specialistů odpovídá i předpokladům Vertovce (2002, s.6), že mají tendenci využívat institucionálnější migračními kanály, jako jsou náborové a relokační agentury.

Na druhé straně jsou zde vysoce kvalifikovaní migranti, u nichž se jeví jako stěžejní silné sociální vazby. Na základě výzkumných zjištění sociální vazby těchto pracovníků vycházely buďto z rodinného zázemí nebo z úzkých přátelství navázaných s někým žijícím v ČR již před samotnou migrací. Kontakty vycházející ze silných sociálních vazeb pak poskytovaly těmto cizincům komplexní podporu, od informační a praktické pomoci během migračního procesu, přes poskytnutí zásadních znalostí o cílové zemi, až po podporu po příjezdu do Česka například s poskytnutím ubytování apod, a nahrazovaly tak roli relokačních zprostředkovatelů. Na tyto sociální vazby pak bylo možné navazovat případně i při vytváření dalších vazeb po příjezdu do Prahy.

Podle výpovědí cizinců pak i tyto vazby napomáhají s udržováním dalších přesunů směrem do České republiky, a jsou důležité i v případné budoucí migraci dalších potenciálních vysoce kvalifikovaných migrantů směrem do země. Příkladem, kde se tyto vazby projevovaly, byla pomoc Ozana jeho blízkému příteli z Turecka, a asistence Vladislava při migraci jeho několika kamarádů z Ruska.

Ač tedy u některých vysoce kvalifikovaných pracovníků ze zahraničí hrály hlavní roli slabé sociální vazby, a u dalších naopak silné, u těch, kteří zde strávili již dobu delší než jeden rok,

se projevovale, že dochází k mísení těchto vazeb a nadále byly pro ně důležité jak slabé vazby, především pak ty navázané v pracovním prostředí, tak i hlubší přátelství či rodinné vazby, pro jejich další pobyt v ČR.

Tato zjištění tak korespondují i se závěry Ryana a Mulhollanda, kteří ve své práci dospívají k tomu, že v komplexním spletní migrančních sociálních sítí nepřevažují silné nebo slabé sociální vazby, ale že jde spíše o vzájemnou kombinaci těchto spojení, a právě jejich mix pak vytváří fungující migrační pavučiny vztahů (Ryan a Mulholland, 2014, s. 15).

8.1.1. Udržování migračních toků

Výše popsaná zkušenost, kdy prostřednictvím slabých i silných sociálních vazeb pomáhali předchozí migranti žijící v České republice těm nově příchozím, a ti pak následně poskytovali a poskytují další prostředky pro imigraci svých kontaktů v rámci jejich imigračních sítí, odpovídá jednomu z obecnějších předpokladů fungování migračních sociálních sítí. Tato hypotéza předpokládá, že migrace jednoho jedince, nehledě na to, jak typ sociálních vazeb využívá, zvyšuje pravděpodobnost toho, že jeho další známí a přátelé budou do daní země migrovat též (Liu, 2013, s. 1245).

8.1.2. Snižování nákladů a rizik

Dalším ze základních předpokladů teorie migračních sítí je snižování rizik a nákladů spojených s migrací. K tomuto snižování dochází podle teorie pak především díky propletní vztahů mezi předchozími migranty, kteří mají již jisté zkušenosti s migračním procesem a znají podmínky života v nové zemi, a nově příchozími cizinci (Massey, 1993, s. 449). V jednotlivých výpovědích vysoce kvalifikovaných pracovníků ze zahraničí, kteří se účastnili výzkumu spojeného s touto diplomovou prací bylo zřetelné, že pavučiny kontaktů jim skutečně pomáhaly, pokud jde o snížení minimálně obav předcházejících migraci.

Dle zjištění tohoto výzkumu vysoce kvalifikovaní migranti nepociťovali obavy z imigrace do ČR. Nelze říci, že by si přímo neuvědomovali rizika spojená s tímto životním krokem, ale často, dle jejich slov, bylo vnímání těchto možných problémů spojených s přesunem zmírněno díky asistenci od poradenských firem nebo pomoci od blízkých přátel či rodiny.

Jako skutečně stěžejní pro snižování komplikací a celkové snížení nákladů, a i případných emocionálních investic, se jevíly relokační či konzultantské společnosti. Právě díky nim nepociťovali migranti žádné značné obavy z migračního procesu, a ve chvíli, kdy se setkali

s nějakými problémy, tyto firmy je řešily částečně za ně. Jako příklad lze uvést situaci, ve které se ocitl Ramazon, kterému nechťelo české velvyslanectví vydat jeho vstupní vízum kvůli, podle ambasády, špatnému pojištění, a telefonáty imigračního týmu Ramazonovi firmy přímo na velvyslanectví zajistily, že mu bylo vydáno ještě týž den. V některých případech jim tyto vazby i významně snižovaly náklady vložené do procesu migrace, když jim tyto jejich podpůrné kontakty například zařizovaly i potřebné vyšší ověření jejich úředních listin apostilou.

8.2. Sociální sítě vysoce kvalifikovaných migrantů v Praze

Jak vyplývá z výzkumných zjištění, pokud jde o nové sociální vazby navázané po příchodu do České republiky, naprosto drtivá většina těchto vztahů byla u zpovídaných cizinců vytvořena na základě společného pracovního prostředí. Docházelo tak k navazování a následně upevňování vazeb mezi vysoce kvalifikovanými migranty navzájem. Na těchto vytvořených vazbách pak stavěli ti, kteří zde již byli delší dobu, nové pevnější a užší přátelské vazby, kdy jako příklad mohou posloužit zkušenosti Anny, které navázala postupně přátelské vztahy se svými kolegyněmi nebo Ozan, který si vybudoval svoji sociální síť v prostředí IT oboru.

Tento postup, kdy nově příchozí migranti mají omezený sociální kapitál a postupně jej rozšiřují a budují pevnější sociální vazby, které jim dále mohou být dále užitečné jako součástí jejich migračních sociálních sítí, odpovídá tvrzení Kennedyho (2005). Ten docházel k závěru, že migranti po svém příjezdu do nové destinace mají vysoce kvalifikovaní migranti limitovaný sociální kapitál, který ale postupně rozvíjejí a budují díky vysoké úrovni svého vstupního kulturního kapitálu.

Toto postupné budování vlastních sociálních sítí nebylo patrné pouze u výše zmíněných Anny a Ozana, ale zárodky tohoto scénáře bylo možné pozorovat také u Anahid s Ramazonem, kteří v době rozhovoru stáli právě na začátku tohoto rozvíjení svých vlastních sociálních sítí, nebo v zásadně pokročilem stádiu u Praveena, který v průběhu let již nahradil své původní pracovní vazby za silné sociální vazby s lidmi kompletně mimo okruh jeho práce.

Rychleji rostoucí a větvící se sociální sítě pak měli ti migranti, kteří se buďto relokovali přímo se svým partnerem, nebo si přítele či přítelkyni našli v České republice. Tito cizinci těžili z kontaktů svých partnerů a rozšiřovali své sociální sítě i o jejich známé.

8.2.1. Bariéry při tvorbě nových sociálních vazeb

Z výzkumných zjištění vyplynulo, že někteří z respondentů naráželi na, občan i zásadní, překážky při navazování nových sociálních vazeb v České republice. Část z nich, například Tatiana, vnímala prostředí svých českých přátel jako v něčem uzavřené, a do jisté míry neproniknutelné kvůli kulturním rozdílům (Respondent č. 5). To pak vedlo k určitým pocitům nezapadání mezi ostatní až k pocitům, že úplná integrace mezi české přátele nebude nikdy možná.

Specifickým zjištěním byla pak bariéra představovaná českým jazykem. Ta nepředstavovala překážku pouze v navazování nových sociálních kontaktů, ale i při dalším kariérním postupu, neboť část klientů zpovídaných vysoce kvalifikovaných pracovníků používá v komunikaci jen češtinu. Na tento problém pak narážejí vysoce kvalifikovaní migranti pravděpodobně po celém světě. Na tento typ bariéry při navazování nových vztahů ostatně upozorňoval i Ryan (2011, s. 718), kdy ve svém výzkumu pozoroval to, že nedokonalá znalost anglického jazyka (v anglicky mluvícím prostředí) mohla vést k ne tak rozšířeným profesionálním sociálním sítím, což podle něj mohlo vyústit právě až v omezení možného kariérního růstu. Neschopnost domluvit se s ostatními přáteli či kolegy česky pak u některých respondentů vedla k nepříjemným pocitům, kdy tyto lidé popisovali, že se z jejich pohledu musí okolí částečně nutit do konverzací v angličtině a tyto debaty pak nepůsobí přirozeně. Zvláštní případem byla dále jazyková bariéra na pracovištích a úřadech spojených s imigračním procesem do ČR, což komentují odstavce níže.

8.3. Zkušenosti s českým imigračním systémem

Výzkum zachytil několik problémů, se kterými se vysoce kvalifikovaní migranti setkávali při svém střetu s českým imigračním systémem. U ambasád se jednalo o zmatečnou komunikaci, pokud jde o požadavky spojené s podáním žádostí či výdejem vstupních víz, o čemž hovořili Ozan (zmatečná orientace v požadavcích při podání žádostí o zaměstnaneckou kartu v Turecku) a Ramazon (neopodstatněné požadavky na pojištění při výdeji vstupního víza).

Respondenti potvrzovali i často pozorovaný jev (viz Krabcová, 2020, s. 20) překračování lhůt řízení při schvalování a vydání pobytových oprávnění, kdy někteří čekali značnou dobu na vydání prodloužené zaměstnanecké karty, přičemž byl proces prodloužen ještě čekáním na první dostupnou biometrickou schůzku, nebo na schválení své první žádosti podané skrze

ambasádu. Tytu lhůty pak pomáhá zkracovat využití programu Klíčový a vědecký personál, který garantuje zkrácení lhůty pro vyřízení žádosti na jeden měsíc (Program klíčový a vědecký personál, 2019).

Vysoce kvalifikovaní imigranti účastníci se výzkumu si sami neuvědomovali, že by při jejich imigračním procesu využít některý z vládních programů ekonomické migrace. Z odpovědí některých bylo zjevné, že při jejich procesu byl využit nejvyšší z programů, tedy Klíčový a vědecký personál, neboť dle jejich popisu bylo zpracování jejich žádosti velmi rychlé a v rámci dvou měsíců obdrželi v česku své pobytové oprávnění (Respondent č. 4 a Respondent č. 7).

Jako stěžejní pro vyhnutí se potenciálním problémům se jevíly opět konzultantské společnosti zajišťující celý relokační proces, kdy zajišťovali jak podporu s podáním žádostí na zastupitelských úřadech, tak i prostřednictvím svých zástupců doprovázeli migranty během jejich schůzek na pracovištích ministerstva vnitra po jejich příjezdu. Role těchto společností se tak i díky tomuto jevila opět o něco významnější v rámci migračních sítí vysoce kvalifikovaných migrantů přicházejících a žijících v ČR.

Posledním zde zmíněným problémem týkajícím se fungování českým imigračních úřadů je jazyková bariéra. S tou se setkávali migranti jak na pracovištích ministerstva vnitra, tak hlavně na cizinecké policii. Na tento problém poukazovaly i další práce (např. Libichová, 2012, Petroj, 2018). Jako skutečný problém se tato překážka jevila především na cizinecké policii, kde kvůli nemožnosti domluvit se anglicky nebyli někteří z migrantů schopní vyřídit vůbec potřebné záležitosti. Na pracovištích odboru azylové a migrační politiky se setkávali respondenti také s jazykovou bariérou, která ale občas souvisela i s neochotou úředníků angličtinu používat. Tento problém pomáhali překlenovat asistenti doprovázející cizince na tyto pracoviště, kteří zde fungovali jako překladatelé. Jednalo se tak o další moment, ve kterém vystupovali jako důležité vazby na zaměstnavatele a tyto relokační poradenské firmy.

9. Závěr

Tato diplomová práce se snažila přiblížit, jak vypadají a jaký význam zaujímají migrační sítě v životě a samotném přesunu do nové země, v tomto případě konkrétně do Prahy, vysoce kvalifikovaných migrantů. Téma se vyjevilo jako skutečně velmi široké a práce se tak omezuje skutečně hlavně na základní popis migračních sítí dotazovaných migrantů a jejich zkušeností s navazováním sociálních vazeb v České republice a s českým imigračním systémem. Práce přináší jako jedna z prvních v českém prostředí právě bližší pohled na tuto konkrétní skupinu imigrantů ve spojení s teorií migračních sítí a sociálních vazeb v migraci.

Výzkum poukázal na to, že migrační sítě zaujímají v životech skupiny vysoce kvalifikovaných migrantů žijících v Praze významné postavení, když jim výrazně usnadňují samotný proces migrace a pomáhají jim buďto úplně eliminovat, případně lépe čelit problémům vyplývajícím z českého imigračního systému. Dle výzkumných zjištění také lze dojít k tomu, že migrační sítě fungují podle předpokladů teorie, tedy že snižují právě možná rizika spojená s migrací a napomáhají na základě vzájemných vztahů mezi migranty, jejich rodinami, přáteli a pracovními známostmi k migraci dalších jedinců.

Jako velmi významné se ukázali slabé sociální vazby vycházející ze zaměstnání skupiny vysoce kvalifikovaných pracovníků. Kontakty na bývalé či budoucí kolegy hrály roli při výběru Prahy jako cílového místa migrace. Zaměstnavatelé zprostředkovali pomoc svým budoucím zaměstnancům prostřednictvím vlastních imigračních týmů nebo najatých poradenských společností, které pokrývaly poté celý migrační proces z hlediska jeho administrativní stránky, a díky kterým samotní cizinci vnímali zjednodušení celého svého přesunu. Zároveň vyplynulo také jako důležité postavení i silných sociálních vazeb, když právě tato propojení nahrazovala postavení relokačních týmů u migrace těch pracovníků, kteří neměli právě tuto podporu zprostředkovanou svým budoucím zaměstnavatelem. Migrační sítě pak u těchto jedinců charakterizovaly kontakty na blízké přátele, které znali ze svých dřívějších návštěv České republiky, nebo rodinná podpora a zapojení se členů rodiny do relokace svých potomků.

Výzkum provázaný s touto prací také poukázal na to, že v případě zpovídaných vysoce kvalifikovaných migrantů docházelo prostřednictvím jejich sítí založených na slabých vazbách ke snižování rizik a nákladů spojených s jejich relokací. Podpora, které se jim dostávalo vedla k tomu, že se přesunu do České republiky neobávali. Po svém příjezdu

vnímali jako velkou pomoc asistenci najatých poradců přímo na pracovištích ministerstva vnitra, kteří jim pomáhali, jak vyřídit vše potřebné po formální stránce, tak i se samotnou komunikací, kdy působili i jako překladatelé. Ke snižování nákladů docházelo i prostřednictvím silných vazeb, kdy blízcí přátelé poskytovali imigrantům například ubytování po jejich příjezdu nebo za ně zaplatili kauci za byt.

V České republice se kvalifikovaní migranti setkávali následně s několika problémy během navazování nových vztahů. Jazyková bariéra je udržovala, alespoň v době po příjezdu do země, v prostředí pracovních vztahů a v určitých případech pak stála v cestě i kariérnímu růstu. U respondentů vycházely jejich vazby navázané po jejich příjezdu do Prahy právě z pracovního prostředí, kde se dále setkávali s dalšími vysokoškolsky vzdělanými pracovníky a rozšiřovali zde tak své profesní sociální sítě. Jako rozdílový prvek pro složení skupin kontaktů a přátel se pak jevil fakt, zda daný jedinec má partnera a zda je tento partner z České republiky, díky čemuž dle výpovědí snadněji docházelo k navazování nových vztahů i s českými občany.

Práce také poukázala na některé problémy, se kterými se migranti ze třetích zemí potkávali při své interakci s českým imigračním systémem, kdy jako nejzávažnější se jevila jazyková bariéra na cizinecké policii a na pracovištích ministerstva vnitra. Problematické bylo i jednání některých ambasad v určitých momentech migračního procesu. Obecný dojem, který ale převládal mezi migranty byl ten, že získání jejich pobytových oprávnění byl ve skutečnosti plynulý a bezproblémový a na nepatrné výjimky. Zajímavý byl také poznatek, že si téměř žádný z respondentů neuvědomoval, že by byl při jeho relokaci využit některý z vládních programů.

Je zřejmé, že se nabízí prostor k rozpracování jednotlivých prvků doprovázející migraci vysoce kvalifikovaných migrantů do České republiky do větší hloubky a roli migračních sítí v tomto procesu. Další výzkumy by se tak mohly zaměřit blíže například na konkrétní národnosti skupiny a zkoumat do detailu migrační toky mezi Českou republikou a danými zeměmi a udržování těchto proudů v čase. Nabízí se i bližší pohled na programy ekonomické migrace do České republiky a jakou přesně hrají roli v migraci této skupiny, případně jak by je bylo možné využívat lépe. Do detailu by šlo zajisté proniknout i v rámci sociálních vazeb vysokoškolsky kvalifikovaných migrantů, které navazují nově v České republice nebo se zaměřit více na význam jejich rodin v průběhu relokace.

Použití literatury:

1. ARANGO, Joaquín. Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal* [online]. 2018, 68(227/228), 105-117 [cit. 2020-12-06]. ISSN 00208701. Dostupné z: doi:10.1111/issj.12183
2. BAILEY, Ajay a Clara H. MULDER. Highly skilled migration between the Global North and South: gender, life courses and institutions. *Journal of Ethnic* [online]. 2017, 43(16), 2689-2703 [cit. 2020-12-06]. DOI: 10.1080/1369183X.2017.1314594. ISSN 1369183X.
3. BOC, Emil. Brain drain in the EU: Local and regional public policies and good practices. *Transylvanian Review of Administrative Sciences* [online]. CLUJ-NAPOCA: BABES-BOLYAI UNIV, 2020, 16(59), 23-39 [cit. 2022-03-12]. ISSN 1842-2845. Dostupné z: doi:10.24193/tras.59E.2
4. BOURDIEU, Pierre. The forms of capital. In John RICHARDSON (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education*. 1986: 241–258. Westport, CT: Greenwood.
5. BOYD, Monica. Family And Personal Networks In International Migration: Recent Developments And New Agendas. *International Migration Review* [online]. 1989, 23(3), 638-670 [cit. 2020-12-01]. ISSN 01979183. Dostupné z: doi:10.2307/2546433
6. BRAUN, Virginia; CLARKE, Victoria. *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. sage, 2013.
7. CASTLES, Stephen. *The age of migration: international population movements in the modern world / Stephen Castles, Mark J. Miller*. 2009. ISBN 9780230517844.
8. Cizinci evidovaní na úřadech práce podle státního občanství (stav k 31.12.). In: ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27323903/c03R322_2019.pdf/987993ae-117a-40a8-a2f6-2977ef1f6de5?version=1.0
9. *Cizinci v ČR podle regionu soudržnosti, kraje a okresu v letech 1996 – 2020*. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr
10. Cizinci: Zaměstnanost – datové údaje. In: ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_zamestnanost#cr

11. COLEMAN, James S. Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 1988, 94: S95-S120.
12. Čtvrtletní zpráva o migraci – IV. In: *MVČR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2021. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>
13. DOCQUIER, Frédéric; MARFOUK, Abdeslam. International migration by education attainment, 1990–2000. *International migration, remittances and the brain drain*, 2006, 151-199.
14. DRBOHLAV, Dušan a UHEREK, Zdeněk. Reflexe migračních teorií. *Geografie* [online] 2007, roč. 112, č. 2, s. 125-141. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>
15. DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.
16. FINDLAY, Allan. A migration channels approach to the study of high level manpower movements: a theoretical perspective. *International migration (Geneva, Switzerland)*, 1990, 28.1: 15-23.
17. GARIP, Filiz, a Asad L. ASAD. "Migrant Networks.", 2015. In: SCOTT, Robert A a Stephan M KOSSLYN, ed. *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences* [online]. Wiley, 2015. ISBN 9781118900772. Dostupné z: doi:10.1002/9781118900772
18. GARIP, Filiz. Social capital and migration: How do similar resources lead to divergent outcomes?. *Demography*, 2008, 45.3: 591-617.
19. GERSTNEROVÁ, Andrea. *Integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů v Praze. Komparativní srovnání se situací v Paříži, Londýně a Lutychu*. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2012.
20. Glossary of Migration. IOM. 2019. Dostupné z: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
21. GRANOVETTER, Mark S. The strength of weak ties. *American journal of sociology*, 1973, 78.6: 1360-1380.

22. HAUG, Sonja. Migration Networks and Migration Decision-Making. *Journal of Ethnic* [online]. 2008, **34**(4), 585-605 [cit. 2020-12-04]. ISSN 1369183X. Dostupné z: doi:10.1080/13691830801961605
23. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
24. HENIG, David. *Migrace*. 2007. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/15623/1/Henig.pdf>
25. CHRASTINA, Jan. *Případová studie–metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study–a method of qualitative research strategy and research design*. Palacký University Olomouc, 2019.
26. JANSKA, Eva. Migration Policy and Immigrants in the Czech Labour Market. *The Romanian Journal of European Studies*, 2010, 81.
27. JENSEN, Eric; LAURIE, Charles. *Doing real research: A practical guide to social research*. Sage, 2016.
28. JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-662-5.
29. KENNEDY, P. Joining, Constructing and benefiting from the global workplace. *Sociological Review*, 2005, 53 (1): 172-197.
30. KINDLER, Marta; WÓJCIKOWSKA-BANIAK, Katarzyna. (Missing) bridging ties and social capital? The creation and reproduction of migrants' social network advantages: the case of Ukrainian migrants in Poland. *Central and eastern european Migration Review*, 2019, 8.1: 95-116.
31. KLINE, Donna S. Push and pull factors in international nurse migration. *Journal of nursing scholarship*, 2003, 35.2: 107-111.
32. KOK, Pieter. The definition of migration and its application: Making sense of recent South African census and survey data. *Southern African journal of demography* [online]. Population Association of Southern Africa, 1999, **7**(1), 19-30 [cit. 2022-02-20]. ISSN 1682-4482.
33. KRABCOVÁ, Adéla. *Zaměstnávání cizinců v České republice*. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020.
34. KRASNER, S. D. (1988): Sovereignty. An Institutional Perspective. *Comparative Political Studies*, 21, č. 1, s. 66–94.

35. KRISHNAKUMAR, P. a T. INDUMATHI. Pull and Push Factors of Migration. *Global Management Review* [online]. 2014, 8(4), 8-12. ISSN 09739947.
36. KUŠNIRÁKOVÁ, Tereza; ČIŽINSKÝ, Pavel. Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná. *Geografie*, 2011, 116.4: 497-517.
37. LANGLEY, S., et al. The push and pull factors of asylum related migration: a literature review. *European Asylum Support Office*, 2016. ISBN 978-92-9494-241-8.
38. LEONTIYEVA, Yana; POKORNÁ, Anna. Faktory bránící využití kvalifikace imigrantů na trhu práce v ČR. *Výzkumná zpráva*, 2014.
39. LIBICHOVÁ, Lenka. *Vztahy mezi imigranty a úřady v České republice: cizinecká policie*. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012.
40. LIGHT, Ivan, Parminder BHACHU a Stavros KARAGEORGIS. Migration Networks and Immigrant Entrepreneurship. *Institute for Social Science Research, Working Paper Series* [online]. 1989.
41. LIGHT, Ivan; BHACHU, Parminder; KARAGEORGIS, Stavros. Migration networks and immigrant entrepreneurship. In: *Immigration and entrepreneurship*. Routledge, 2017. p. 25-50.
42. LIU, Mao-Mei. Migrant networks and international migration: Testing weak ties. *Demography*, 2013, 50.4: 1243-1277.
43. LOWELL, B. Lindsay; FINDLAY, Allan. Migration of highly skilled persons from developing countries: impact and policy responses. *International migration papers*, 2001, 44.25: 1-45.
44. MASSEY, Douglas S., et al. Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development review*, 1993, 431-466.
45. MASSEY, Douglas S., et al. *Worlds in motion: understanding international migration at the end of the millennium: understanding international migration at the end of the millennium*. Clarendon Press, 1999.
46. MEISSNER, Fran; VERTOVEC, Steven. Comparing super-diversity. *Ethnic and racial studies*, 2015, 38.4: 541-555.
47. Metodická příručka. In: ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_zamestnani_-cz_isco-

48. MEYER, Jean-baptiste. Network Approach versus Brain Drain: Lessons from the Diaspora. *International Migration* [online]. 2001, **39**(5), 91-110 [cit. 2020-12-06]. ISSN 00207985. Dostupné z: doi:10.1111/1468-2435.00173
49. Migration and migrant population statistics. *Eurostat* [online]. European Union, 2021 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#Migration_flows:_Immigration_to_the_EU_from_non-member_countries_was_2.7_million_in_2019
50. MPSV. Bodový systém preferenční migrace. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2021. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/bodovy-system-preferencni-migrace>
51. NOVOSÁK, Jiří a Robert STOJANOV. Migrace místo pomoci? Remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje. *Mezinárodní vztahy* [online]. Ústav mezinárodních vztahů, 2008, **43**(1), 38-77 [cit. 2022-03-12]. ISSN 0323-1844.
52. One third of migrants in the EU have a degree. *Eurostat* [online]. European Commission, 2021 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210707-2e>
53. PELOUŠEK, Filip. *Vysoce kvalifikovaní migranti v České republice*. Fakulta sociálních věd UK. 2021.
54. PETROJ, Lukáš. *Vyřizování žádostí k pobytu*. Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut Ambis, a.s. 2018.
55. Počet evidencí cizinců na úřadech práce podle KZAM/CZ-ISCO (k 31.12.). In: *ČSÚ* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2021. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27324314/2012_c03t326.pdf/6fe6c62a-9158-4673-8b5d-36449f1de698?version=1.0
56. PORTES, Alejandro. Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual review of sociology*, 1998, 24.1: 1-24.
57. Program klíčový a vědecký personál. In: *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2019. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/2020/8/PROGRAM-KLICOVY-A-VEDECKY-PERSONAL_zmena-k-15_3_2020.pdf

58. Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec. In: *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2019. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/2019/9/PROGRAM-VYSOCE-KVALIFIKOVANY-ZAMESTNANEC.pdf>
59. RYAN, Louise. Migrant's social networks and weak ties. *The Sociological review (Keele)* [online]. Received 27 August 2010; Finally accepted 29 June 2011. Oxford, UK: Blackwell Publishing, 2011, **59**(4), 707-724. ISSN 0038-0261. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-954X.2011.02030.x
60. RYAN, Louise; MULHOLLAND, Jon. French connections: The networking strategies of French highly skilled migrants in London. *Global networks*, 2014, 14.2: 148-166.
61. SHAW, R. Paul. Migration Theory and Fact (Bibliography Series, No 5). *Philadelphia: Regional Science Research Institute*, 1975.
62. Slovníček pojmů, MVČR. 2021. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>
63. SNAPE, Dawn a Liz SPENCER. The Foundations of Qualitative Research. In: LEWIS, Jane a Jane RITCHIE (eds.). *Qualitative research practice: a guide for social science students and researchers*. 1st pub. London: Sage, 2003, xv, 336 s. s. 1–23. ISBN 978-0-7619-7110-8.
64. THONDHLANA, Juliet, Roda MADZIVA a Simon MCGRATH. Negotiating employability: migrant capitals and networking strategies for Zimbabwean highly skilled migrants in the UK. *The Sociological review (Keele)* [online]. London, England: SAGE Publications, 2016, **64**(3), 575-592 [cit. 2022-07-21]. ISSN 0038-0261. Dostupné z: doi:10.1111/1467-954X.12373
65. VALENTA, Ondřej a Dušan DRBOHLAV. Longitudinal and spatial perspectives on the mismatch of tertiary educated migrant workers in the Czech labour market: the case of Ukrainians. *Moravian Geographical Reports* [online]. 2018.
66. VALENTA, Ondřej. Politika získávání vysoce kvalifikovaných pracovníků ze třetích zemí do Česka. *Ergo*. Praha: Technologické centrum Akademie věd ČR, 2013, **8**(2), 18-25. ISSN 1802-2170.
67. VERTOVEC, Steven. Super-Diversity and Its Implications. *Ethnic and Racial Studies*. 2007, 30 (6): 1024–1054.

68. VERTOVEC, Steven. Transnational networks and skilled labour migration. 2002.
69. WALLERSTEIN, Immanuel. *The Modern World System, Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press. 1974.
70. Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>
71. *Zaměstnávání cizinců v ČR*. Praha. Svaz průmyslu a dopravy ČR. 2019. Dostupné z: https://www.spcr.cz/images/320_2019_SPCR_Zamestnavani_cizincu_v_CR_studie.pdf

Teze diplomové práce

Jméno studenta/studentky: Bc. Filip Peloušek

Název práce v češtině: Sociální sítě vysoce kvalifikovaných migrantů ze třetích zemí v Praze.

Název v anglickém jazyce: Social networks of highly skilled third country nationals in Prague

Akademický rok vypsání: 2019/2020

Jazyk práce: Čeština

Typ práce: Diplomová

Ústav: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí: PhDr. Marie Jelínková, Ph.D.

Obor práce: Veřejná a sociální politika (VERASP)

Projekt bakalářské práce

A. Vymezení výzkumného problému

V České republice od jejího vzniku roste stabilně počet imigrantů, a ti tak tvoří podstatnou část obyvatelstva země, když počet cizinců k červnu 2020 představoval necelých 6 % z celkového počtu obyvatel ČR (618 000 cizinců (MVČR, 2020)). Je tak na místě zabývat se touto skupinou obyvatel, uvažovat o jejich specifikách a pokoušet se možný popis této skupiny obyvatel. To se ostatně děje například s přístupem „super-diversity“, česky nejbližší super-rozmanitosti, který představuje Vertovec (2007, s. 1024) jako myšlenku, která má podtrhnout úroveň a druh složitosti převyšující vše co země dříve ve spojení s imigrací zažily. S rostoucím množstvím migrace je zde tak potřeba se zaměřovat i na různé druhy migrace a kategorie migrantů pro pochopení jejich života a role v zemi.

Imigranti jako skupina jsou však stále velmi širokým pojmem. V jejím rámci můžeme rozlišovat například cizince z EU na jedné straně a cizince ze třetích zemí na straně druhé, imigranty podle jejich důvodu pro odchod do zahraničí, nebo je dělit podle jejich vzdělanostní struktury a dále podle mnoha dalších charakteristik.

Tato diplomová práce se chce primárně zaměřit na skupinu vysoce kvalifikovaných imigrantů ze třetích zemí pracujících v Praze a jejich rodiny. Jako vysoce kvalifikované pak můžeme vnímat cizince podle jejich vzdělání a pracovního zařazení. Jedná se o specifickou část imigračního proudu do České republiky, která byla doposud zkoumána v malém rozsahu (např. práce Gerstnerové (2012), Leontiyevy a Pokorné (2014) nebo

Janské (2010)), a je tak proto namístě pohled na tuto skupinu rozšířit o další výzkum, především z úhlu pohledu, který by se díval na vysoce kvalifikované imigranty jako možnou sociální skupinu, případně jako na různě propojené skupiny mezi sebou či s jejich zeměmi původu.

Tento druh imigrace probíhá zpravidla skrze speciální programy Ministerstva průmyslu a obchodu, jako jsou „Program vysoce kvalifikovaný zaměstnanec“ nebo „Program klíčový a vědecký personál“, případně na prostřednictvím tzv. „modré karty“. Skrze tyto programy pak do České republiky přichází vzdělaní lidé na různé pozice v IT, logistických firmách a v dalších oblastech, které vyžadují vysokou kvalifikaci a český trh pro pozice v těchto segmentech ekonomiky nenabízí dostatek kvalitních uchazečů, nebo je pro zaměstnavatele z nějakých dalších důvodů výhodné, si přivést na tyto pozice zaměstnance ze zahraničí.

Práce se bude soustředit na oblast Prahy, a to z toho důvodu, že jde zde pobývá největší část cizinců na území ČR, konkrétně více než jedna třetina z jejich celkového počtu, přičemž lze předpokládat, že imigrace vysoce kvalifikovaných zaměstnanců je soustředěna především právě do velkých měst jako je Praha (+ Středočeský kraj) a Brno. Je tomu tak vzhledem k umístění mezinárodních firem a všem dalším možnostem, které skýtá práce a život v těchto místech, obzvláště pokud za, nebo společně s, těmito imigranty přicestují i jejich rodiny.

Práce na tomto tématu může být přínosná z hlediska možného zmapování a popsání konkrétního druhu imigrace do České republiky, který ještě nebyl podrobněji podroben žádnému detailnímu výzkumu. O této skupině toho zdá se totiž příliš mnoho nevíme, ať už jde o její velikost, motivace jednotlivců pro imigraci do ČR, či jak právě vypadají jejich sociální kontakty mezi sebou a jak ovlivňují možnou další pohyby lidí v rámci tohoto migračního proudu.

B. Cíle práce

Práce se zaměřuje na specifika skupiny vysoce kvalifikovaných imigrantů v oboru IT a logistiky ze třetích zemí v Praze. Cílem práce je identifikovat možné migrační sítě s nimi spojené a zaměřit se na to, jaké mají tyto sítě charakteristiky a jakou roli hrají v migraci dané skupiny cizinců.

C. Výzkumné otázky

- Používají, popřípadě vytváří, vytváří vysoce kvalifikovaní imigranti z třetích zemí pracující v oblasti IT v Praze migrační sítě?
 - Jaký mají tyto potenciální migrační sítě charakter?
 - Jakou roli hrají tyto (potenciální) sítě v migraci a pobytu cílové skupiny?
 - Navazují vysoce kvalifikovaní imigranti v Praze vztahy mezi sebou navzájem. Pokud ano, jak toto navazování vztahů vypadá?
 - Jak je skupina vysoce kvalifikovaných imigrantů v ČR provázána se svými zeměmi původu?
 - Přicházejí díky těmto spojením do ČR další imigranti za prací?
- Jakým způsobem ovlivňuje vysoce kvalifikovanou migraci současné nastavení české imigrační politiky?

D. Základní teoretická východiska

Základním teoretickým východiskem této diplomové práce bude tzv. teorie sociálních sítí, což je teorie zaměřující se na udržení a reprodukci migračních proudů. Teorie sítí se soustředí především na mezilidské vztahy mezi cizinci a na to, jakou roli pak tyto vztahy hrají při samotné migraci. Podle Masseyho (1998, s. 42) pak představují migrační sítě „množiny interpersonálních vztahů, které vzájemně propojují migranty a ne-migranty v původní zemi a destinaci skrze příbuzenstvo, přátele a společně sdílený původ komunity“.

Důležitým teoretickým prvkem je dále koncept sociálního kapitálu. Určitým sociálním kapitálem disponují jednotliví imigranti, přičemž právě na jeho podobě a velikosti závisí posléze jejich postavení v rámci sociální sítě, to jaké mají vztahy s ostatními a jak je dokáží využívat.

Práce se bude v rámci teorie sociálních sítí zaměřovat především na to, jakou podobu mají sociální sítě mezi vysoce kvalifikovanými imigranty v Praze, jak tyto sítě „fungují“ a propojují jednotlivé imigranty se zemí jejich původu a mezi sebou navzájem, či jak dopadá česká imigrační politika na tyto sítě.

E. Předběžný výzkumný plán

Zvoleným přístupem v této diplomové práci je kvalitativní výzkum. Sběr primárních dat by měl proběhnout pomocí polostrukturovaných rozhovorů s imigranty ze třetích zemí. Tento způsob sběru dat by měl umožnit nahlédnout na to, jak funguje a jaká má specifika

skupina vysoce kvalifikovaných imigrantů ze třetích zemí v Praze a pomoci identifikovat případné migrační sítě, které tito migranti vytváří. Zároveň by měla tato část výzkumu poskytnout možnost nahlédnout hlouběji do této problematiky a zjistit tak například, s jakými problémy se zde tato skupina cizinců setkává či setkávala v rámci jejich imigračního procesu.

Autor již má několik kontaktů na tyto cizince a pro získání dalších respondentů bude využita metoda sněhové koule. Všechny rozhovory budou posléze přepsány a podrobeny tematické analýze. Z těchto rozhovorů a jejich následné analýzy by měla vzejít základní charakteristika dané sociální sítě vysoce kvalifikovaných imigrantů v Praze.

Pro pochopení zjištěných skutečností a jejich zasazení do celkového kontextu imigrace do ČR bude využita analýza sekundárních dat, jimiž jsou v tomto případě především příslušný zákon o pobytu cizinců na území ČR, jeho novely, programy MPO pro vysoce kvalifikované pracovníky a všechny další relevantní dokumenty dotýkající se nějakým způsobem dané problematiky.

F. Seznam odborné literatury a zdrojů empirických dat

1. BAILEY, Ajay a Clara H. MULDER. Highly skilled migration between the Global North and South: gender, life courses and institutions. *Journal of Ethnic* [online]. 2017, **43**(16), 2689-2703 [cit. 2020-08-17]. DOI: 10.1080/1369183X.2017.1314594. ISSN 1369183X.
2. CACHIA, Romina a Isidro MAYA JARIEGO. Mobility types, transnational ties and personal networks in four highly skilled immigrant communities in Seville (Spain). *Social Networks* [online]. 2018, **53**, 111-124 [cit. 2020-08-17]. DOI: 10.1016/j.socnet.2017.03.014. ISSN 03788733.
3. DRBOHLAV, D. & UHEREK, Z. Reflexe migračních teorií. *Geografie – Sborník ČGS*, 2007, 112 (2), s. 125–141.
4. DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.
5. FREEMAN, L. *The Development of Social Network Analysis*. Vancouver : Empirical Press, 2006.

6. GREEN, Anne a Terence HOGARTH. Attracting the best talent in the context of migration policy changes: the case of the UK. *Journal of Ethnic* [online]. 2017, **43**(16), 2806-2824 [cit. 2020-08-17]. DOI: 10.1080/1369183X.2017.1314609. ISSN 1369183X.
7. KUŠNIRÁKOVÁ, Tereza a Pavel ČIŽINSKÝ. Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná? *Geografie*. 2011, **116**(4), 497-517.
8. MASSEY, Douglas S.: 1998. *Worlds in motion : understanding international migration at the end of the millennium*. - Oxford : Clarendon Press.
9. RYAN, Louise a Jon MULHOLLAND. French connections: the networking strategies of French highly skilled migrants in London. *Global Networks* [online]. 2014, **14**(2), 148-166 [cit. 2020-08-17]. DOI: 10.1111/glob.12038. ISSN 14702266.
10. *Strategie migrační politiky České republiky*. 2015. Ministerstvo vnitra. ISBN 978-80-86466-83-5.
11. VALENTA, Ondřej. Politika získávání vysoce kvalifikovaných pracovníků ze třetích zemí do Česka. *Ergo*. Praha: Technologické centrum Akademie věd ČR, 2013, **8**(2), 18-25.
12. Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů*
13. VERTOVEC, Steven. *Transnational networks and skilled labour migration*. 2002.
14. KOSER, Khalid; SALT, John. The geography of highly skilled international migration. *International Journal of Population Geography*, 1997, 3.4: 285-303.
15. GERSTNEROVÁ, Andrea. Integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů v Praze. Komparativní srovnání se situací v Paříži, Londýně a Lutychu. *Integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů v Praze. Komparativní srovnání se situací v Paříži, Londýně a Lutychu / Andrea Gerstnerová* [online]. 2012
16. LEONTIYEVA, Yana; POKORNÁ, Anna. Faktory bránící využití kvalifikace imigrantů na trhu práce v ČR. *Výzkumná zpráva*, 2014.
17. JANSKÁ, E. (2010). Migration Policy and Immigrants in the Czech Labour Market. Special Issue on migration and mobility *The Romanian Journal of European Studies*, No. 7-8/2009. 2010.

18. VERTOVEC, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1024-1054.

PhDr. Marie Jelínková, Ph.D.

Bc. Filip Peloušek

Seznam příloh

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru

Příloha č. 2: Informovaný souhlas s nahráváním a využitím rozhovoru

Příloha č. 3: Informovaný souhlas s nahráváním a využitím rozhovoru – anglická verze

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru

Úvod

- Představení se, krátké přestavení práce (ujištění o anonymitě, informovaný souhlas)
- Představení se respondenta

Základní údaje

- Jak dlouho jste již v ČR?
- Jaký typ pobytového oprávnění držíte?
 - Proč jste tento zvolili tento typ pobytového oprávnění? Věděli jste o dalších možnostech? (zaměstnanecká/modrá karta)
- Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání? V jakém oboru?
 - Studoval/a jste ve své zemi původu? (Pokud ne, tak kde?)
- V jakém oboru momentálně pracujete? Jak dlouho se mu věnujete?

Příchod do ČR a život zde

- Důvod příchodu
 - Proč jste se rozhodl přijít do ČR?
 - Co jste očekával/a od migrace?
- Proč zrovna Praha?

Migrační síť

- Byl jste v kontaktu s někým v ČR před svým příchodem?
 - S kým? Jak jste na něj získal kontakt (pokud nešlo o příbuzného, kamaráda)?
- Kde jste získával potřebné informace nutné pro přesun do ČR (o migračním procesu, hledání ubytování apod.)
- Kdo vše vám pomáhal s vaším přesunem do ČR?
 - Rodina/přátelé/relokační agentury/kolegové
- Jakou roli ve vašem přesunu hrál váš zaměstnavatel?
 - Hradil vám náklady spojené s migrací? Nebo jste financoval/a přesun sám/sama?
- Rodina
 - Jakou roli ve vašem příchodu do ČR hrála vaše rodina?
 - Pánujete, že by váš vaše rodina následovala do ČR? (pokud už tady není)
- Národnost
 - S kým se pravidelně scházíte během vašeho pobytu v ČR?
 - Jste v kontaktu s dalšími cizinci vaší národnosti?
 - Pomohli vám tyto kontakty navázat nové známosti v České republice?
 - Jste v kontaktu i s cizinci dalších národností?
 - Máte nějaké přátele mezi Čechy?
 - Kde nebo při jaké příležitosti jste tyto lidi potkal/a?
 - Hraje při tomto setkávání role vaše práce/obor ve kterém pracujete?

- Jak toto setkávání probíhá?
 - Proměnila se skupina lidí/přátel, se kterou se setkáváte během vašeho pobytu v ČR? Jak a proč? Využíváte nějaké společné komunikační prostředky (whatsapp skupiny, skupina na FB apod.)
 - Jak vypadá komunikace v rámci těchto skupin?
 - Pomohla vám tato skupina při/po příchodu do ČR? Jak?
- Setkal/a jste se s problémy při navazování nových kontaktů v Česku?
- Měl/a jste pocit před/během vaší relokace z něčeho obavy? Uvědomoval/a jste si možná rizika spojená s vaší migrací?
- Pomáhal/a jste někomu s jeho přesunem do ČR? Pokud ano, jak?
 - Radíte někomu s přesunem do ČR?
 - Doporučoval/a jste někomu ze své země původu migraci do ČR? Pokud ano, proč? Pokud ne, proč?

Zkušenosti s českým imigračním systémem

- Jak na vás působil proces imigrace do ČR? Administrativní nároky etc.?
- Bylo při vašem přesunu využito některého z vládních programů?
- S jakými problémy/nepříjemnostmi jste se setkal/a?

Závěr

- Uvažoval/a jste o jiném státě pro migraci? O jiné městě v ČR? Pokud ano, proč?
- Jaké máte plány do budoucna?

Chtěl/a byste závěrem něco dodat? Poděkování, rozloučení se

Příloha č. 2: Informovaný souhlas s nahráváním a využitím rozhovoru

Informovaný souhlas s nahráváním a využitím výzkumného rozhovoru

Tímto souhlasíte s účastí na výzkumu k diplomové práci „Sociální síť vysoce kvalifikovaných migrantů ze třetích zemí v Praze“. Rozhovor bude proveden Filipem Pelouškem, studentem oboru Veřejná a sociální politika na FSV UK.

Rozhovor bude zaznamenán na nahrávací zařízení a výzkumník, který jej bude provádět pořídí jeho doslovný přepis. Přepis rozhovoru bude dále využit pouze pro účely dané diplomové práce a části z něj mohou být uveřejněny v závěrečné práci. Zvukový záznam pořízený z rozhovoru bude přístupný pouze výzkumníkovi.

Účastník výzkumu nemusí odpovídat na všechny otázky, pokud na ně odpovědět nechce.

Kdykoli během rozhovoru může účastník výzkumu odmítnout účast ve výzkumu, přičemž bude rozhovor ukončen a jeho záznam bezodkladně smazán.

Podpisem stvrzujete, že rozumíte výše popsáním náležitostem výzkumného rozhovoru a vaší účasti ve výzkumu.

Podle zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů ve znění pozdějších předpisů uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

Jméno:

Dne:

Podpis:

Příloha č. 3: Informovaný souhlas s nahráváním a využitím rozhovoru – anglická verze

Informed consent to the recording and use of the research interview

You hereby agree to participate in the research for the diploma thesis "Social networks of highly qualified migrants from third countries in Prague". The interview will be conducted by Filip Pelousek, a student of Public and Social Policy at FSV UK.

The interview will be recorded on a recording device and the researcher who will conduct it will make a verbatim transcript. The transcript of the interview will be used only for the purposes of the diploma thesis and parts of it may be published in the final thesis. The audio recording made from the interview will be accessible only to the researcher.

The research participant does not have to answer all the questions if he does not want to answer them.

At any time during the interview, the research participant may refuse to participate in the research, and the interview will be terminated and their record deleted immediately.

By signing, you confirm that you understand the requirements of the research interview and your participation in the research described above.

According to Act No. 101/2000 Coll. on the protection of personal data, I consent to participation in the mentioned research project and to the provision of research material.

Name:

Date:

Signature: